

รายงานฉบับสมบูรณ์

งานบุญไร้แอลกอฮอล์ กรณีศึกษางานประเพณีแห่หลวง
จังหวัดลำพูน หนึ่งเดียวในโลก

NON ALCOHOLIC RELIGIOUS TRADITION : GRAND
LITTER PARADE IN BAN HONG DISTRICT LAMPHUN
PROVINCE ONLY ONE IN THE WORLD

สัญญาเลขที่ 59-A1-0014 รหัสโครงการ 58-00-1258

โดย

ธรรมสรณ์ โมรารวรรณ

ได้รับทุนสนับสนุนโดย

ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

มกราคม 2560

รายงานฉบับสมบูรณ์

งานบุญไร้แอลกอฮอล์ กรณีศึกษางานประเพณีแห่หลวง
จังหวัดลำพูน หนึ่งเดียวในโลก

สัญญาเลขที่ 59-A1-0014 รหัสโครงการ 58-00-1258

โดย

ธรรมสรณ์ โมรารวรรณ

ได้รับทุนสนับสนุนโดย

ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

มกราคม 2560

Final Report

NON ALCOHOLIC RELIGIOUS TRADITION : GRAND LITTER PARADE IN BAN HONG DISTRICT LAMPHUN PROVINCE ONLY ONE IN THE WORLD

Contract no. 59-A1-0014

By

THAMMASORN MORAWAN

This project was supported by

Center for Alcohol Studies

Thai Health Promotion Foundation (ThaiHealth)

January, 2017

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง งานบุญไร่แอลกอฮอล์ กรณีศึกษางานประเพณีแค่หลวง จังหวัดลำพูน
หนึ่งเดียวในโลก ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัย จากศูนย์วิจัยปัญหาสุรา สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณ
ผู้บริหารและบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ และชาวบ้านในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนที่มีส่วนร่วม
ในการให้ข้อมูลและเข้าร่วมการประชุมกลุ่มในครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

มกราคม 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน วิธีการวิจัยดำเนินการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ควบคู่ไปกับการจัดสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย 1) การรับทราบปัญหาและมีความตระหนักร่วม 2) การทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งจะทำให้เกิดเครือข่าย 3) การดำเนินกิจกรรม 4) การเกิดสำนึกร่วม การนำผลการวิจัยไปใช้ ควรนำกระบวนการขับเคลื่อนโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า ไปใช้กับพื้นที่ที่มีงานบุญประเพณีที่สำคัญของประเทศโดยพิจารณาถึง 1) การเลือกพื้นที่ขยายผลที่มีหน่วยงานราชการ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ให้การสนับสนุนในการรณรงค์แก้เหล้าในงานบุญ 2) ด้านการจัดกิจกรรมปลอดเหล้าที่หลากหลายแก่เด็กและเยาวชน 3) การบูรณาการการทำงานหน่วยงานที่มีการทำงานรณรงค์ในกลุ่มสาระเดียวกัน เช่น การรณรงค์งดสูบบุหรี่ หรือสารเสพติด การบำบัดผู้ติดสุรา เป็นต้น

ABSTRACT

This research aimed to study driving process of non alcoholic tradition: grand litter parade festival in Ban Hong District Lamphun Province. The research employed qualitative methods as ways for collecting data. These included in-depth interviews and focus group discussion.

The study found that driving process of non alcoholic tradition: grand litter parade festival at Ban Hong District Lamphun Province were 1) acknowledgment of the problem and mutual awareness 2) participation and Creating a network 3) operation and evaluation 4) the realization of the people in community.

The use of research result is applying the driving process of non alcoholic tradition to other areas by 1) select area with supporting non alcoholic tradition from government agencies 2) choose a variety of non alcoholic activities for Children and youth 3) integrates working for the same activities such as stop smoking, alcoholism treatment.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	
บทคัดย่อภาษาไทย	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	
บทที่ 1 บทนำ	2
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	23
บทที่ 4 ผลการศึกษา	27
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	45
บรรณานุกรม	51
ภาคผนวก	52

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

แนวโน้มการบริโภคเครื่องดีเซลแอลกอฮอล์ในภาพรวมของสังคมไทยและการบริโภคเครื่องดีเซลแอลกอฮอล์ในงานบุญประเพณีภายใต้วิถีวัฒนธรรมชุมชนนับวันจะยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ช่วงเทศกาลต่างๆ ที่ผ่านมามีแนวโน้มว่าจะเป็นปีใหม่ สงกรานต์ หรือแม้แต่งานบุญประเพณีของไทยเป็นที่ทราบกันว่ามักจะมีการดื่มเครื่องดีเซลแอลกอฮอล์เข้ามาเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับผลสำรวจของศูนย์วิจัยเอแบคโพลล์ในปี พ.ศ. 2553 ที่พบว่า ผู้ที่เคยดื่มในงานบุญมีถึงร้อยละ 81.8 ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเกิดอุบัติเหตุ ความรุนแรงส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ความสูญเสีย ทั้งชีวิต และทรัพย์สินรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชน ต่างหาทางควบคุมการบริโภคเครื่องดีเซลแอลกอฮอล์ด้วยมาตรการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดราคาภาษี การจำกัดการเข้าถึงและหาซื้อ การควบคุมการโฆษณา และการส่งเสริมการขาย และการรณรงค์ผ่านสื่อสาธารณะ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2554 กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือสั่งการให้ผู้ว่าราชการทั่วประเทศสนับสนุนการรณรงค์งานศพปลอดเหล้า และงานบุญประเพณีปลอดเหล้าเพื่อสนองพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงฯ ตามหนังสือมท. 0211.3/ว. 4257 ลงนามโดยปลัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งขณะนี้คำสั่งดังกล่าวได้รับการบรรจุไว้เป็นแผนงานหนึ่งของสำนักนโยบายและแผนกระทรวงมหาดไทย การประกาศสนับสนุนการรณรงค์งดเหล้าในงานศพและงานบุญของกระทรวงมหาดไทยครั้งนี้ จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างค่านิยมใหม่ของสังคมไทย ทำให้ชุมชนท้องถิ่นต่างหันมาให้ความสำคัญการงดเหล้ามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลสำคัญทางศาสนา และประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนงานเลี้ยง งานบุญต่างๆ ด้วยเหตุผลที่ไม่ใช่เพียงทำให้ร่างกายผู้ดื่มเสื่อมโทรมเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย เพื่อลดความสูญเสียดังกล่าว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) ร่วมกับผู้บริหารในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นทั่วประเทศ รวมถึงประชาชนในพื้นที่สนับสนุนการขยายเครือข่ายร่วมรณรงค์ให้จังหวัดต่างๆ มีนโยบายไม่รับการสนับสนุนจากบริษัทเครื่องดีเซลแอลกอฮอล์ทุกเทศกาล สสส. และ สคล.พยายามเดินหน้าผลักดันนโยบายปลอดเหล้า เพื่อลดอุบัติเหตุ และร่วมสร้าง

กิจกรรมทางสังคมเพื่อเด็กและเยาวชนมาโดยตลอดและนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้หลายๆ โครงการประสบความสำเร็จได้ เพราะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นนโยบายนำไปเป็นองค์ความรู้ให้เด็ก เยาวชน และชุมชนในพื้นที่นำไปปฏิบัติได้จริง

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดทางภาคเหนือตอนบนอีกจังหวัดหนึ่งที่ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นนโยบายรณรงค์งดเหล้า โดยผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน ประธานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จังหวัดลำพูนพร้อมด้วยคณะกรรมการ ร่วมประชุมขอความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ทุกแห่งในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ให้มีการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ตามประกาศคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จังหวัดลำพูน ให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างเคร่งครัด โดยใช้นโยบายยึดพื้นที่ระดับชุมชนและตำบลเป็นฐาน (Area Based) ซึ่งมีการประสานความร่วมมือกันขับเคลื่อนกระบวนการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรชุมชนให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ บรรดาโรงงานหลายแห่งในนิคมอุตสาหกรรมลำพูนสนับสนุนนโยบายสีขาว ลด ละ เลิกเหล้า ที่ผ่านมาประกาศชัดเจนโรงงานปลอดเหล้าและให้เร่งออกมาตรการเพิ่ม ห้ามขาย-ห้ามดื่มในบริเวณสถานประกอบการโรงงานเพื่อช่วยลดผลกระทบจากปัญหาเหล้า ทั้งประสิทธิภาพในการทำงานและคุณภาพชีวิต ปราบปรามการดื่มสุราที่ซ่อนเร้นให้เห็นว่า สหภาพแรงงาน นายจ้าง รวมไปถึงหน่วยงานรัฐต่างก็เชื่อมั่นว่ามาตรการเหล่านี้จะนำไปสู่ทางออกในการแก้ปัญหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในโรงงานทั่วไป และยังได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันเพื่อการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของพนักงานในสถานประกอบการและประชาชนทั่วไป ระหว่างจังหวัดลำพูน สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดลำพูน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล เครือข่ายสถานประกอบการโรงงานสีขาวลด ละ เลิกเหล้า จำนวน 21 แห่ง (ไทยโพสต์: 2557)

จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดในภาคเหนือ นับเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ ยาวนาน เคยเป็นที่ตั้งของนครหริภุญชัย ในสมัยพระนางจามเทวีเดิมชื่อเมืองหริภุญไชย เป็นเมืองโบราณ มีอายุประมาณ 1,343 ปี ตามพงศาวดารโยนกเล่าสืบต่อกันถึงการสร้างเมืองหริภุญไชย โดยฤๅษีสุนทร เป็นผู้เกณฑ์พวกเม็งคบุตรหรือชนเชื้อชาติมอญมาสร้างเมืองนี้ขึ้น ในพื้นที่ระหว่างแม่น้ำสองสายคือ แม่น้ำกวางและแม่น้ำปิง เมื่อสร้างเสร็จได้ส่งทูตไปเชิญราชธิดาภคินทรียเมืองละโว้ พระนาม “จามเทวี” มาเป็นปฐมกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญไชยสืบราชวงศ์กษัตริย์ต่อมาหลายพระองค์

จนกระทั่งถึงสมัยพญาธิบายจึงได้เสียการปกครองให้แก่พญามังราย ผู้รวบรวมแว่นแคว้นทางเหนือเข้าเป็นอาณาจักรล้านนา ถึงแม้ว่าเมืองลำพูนจะตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนา แต่ก็ได้เป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมให้แก่ผู้ที่เข้ามาปกครอง ดังปรากฏหลักฐานทั่วไปในเวียงกุมกาม เชียงใหม่ และเชียงราย เมืองลำพูนจึงยังคงความสำคัญในทางศิลปะและวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนา จนกระทั่งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมืองลำพูนจึงได้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย มีผู้ครองนครสืบต่อกันมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เมื่อเจ้าผู้ครองนครองค์สุดท้ายคือ พลตรี เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ ถึงแก่พิราลัย เมืองลำพูนจึงเปลี่ยนเป็นจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ปกครองสืบมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เดิมมีฐานะเป็นตำบลขึ้นกับอำเภอป่าซาง แยกเป็นกิ่งอำเภอบ้านโฮ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2460 และได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2499 ในสมัยที่พระเจ้ากาวิละฟื้นฟูบ้านเมืองได้กวาดต้อนผู้คนจากเมืองยองและเมืองใกล้เคียงมาไว้ที่เมืองลำพูน โดยตั้งเมืองลำพูนขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2348 ส่วนทางเมืองยองเองเจ้านายของเมืองยองก็ไม่คิดขึ้นกับล้านนา แต่ยังยินยอมสวามิภักดิ์กับพม่าพม่าพม่าผู้คนจำนวนหนึ่งกลับไปตั้งเมืองใหม่เป็นเมืองยองสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ในการฟื้นฟูเชียงใหม่ขึ้นพระเจ้ากาวิละได้เทครัวคนจากเมืองอื่นๆ มาหลายครั้ง สำหรับชาวยองมีการเทครัวลงมาจากเมืองยองราว พ.ศ.2351-2353 และพ.ศ.2356 หลังจากนั้นก็มีอีกแต่ไม่เด่นชัด การอพยพผู้คนมายังล้านนา พวกเจ้าก็จะให้อยู่ในเมืองพร้อมไพร่ที่คอยรับใช้บางส่วน ไพร่ที่ถูกกวาดต้อนมา หากเป็นช่างฝีมือหรือไพร่ชั้นดีถูกกำหนดให้อยู่ในเมือง เช่น กลุ่มไทใหญ่ฝีมือในการปั้นหม้อให้อยู่บริเวณช่างเผือก ช่างม่อย วัวลาย (ในตัวเมืองเชียงใหม่ปัจจุบัน) ส่วนไพร่ไร้ฝีมือจะให้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่นอกเมืองเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกร เช่น ยองที่ลำพูน และสันกำแพง เมื่อตั้งถิ่นฐานแล้วสักกระยะหนึ่งชุมชนขยายใหญ่ขึ้นก็เกิดการกระจายตัวออกจากเวียงยองสู่ป่าซางและบ้านโฮ่ง พวกที่มาตั้งถิ่นฐานใหม่จะตั้งชื่อบริเวณที่ตนมาอยู่อาศัยใหม่ตามชื่อหมู่บ้านเดิมที่ถูกกวาดต้อนลงมา แต่บางแห่งก็ตั้งชื่อตามลักษณะทางกายภาพของทำเลที่ตั้งใหม่

ประเพณีแห่แห่หลวงของอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นประเพณีดั้งเดิมของคนในเขตอำเภอบ้านโฮ่งที่ได้รับการอนุรักษ์และสืบสานให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอบ้านโฮ่งและจังหวัดลำพูนไว้อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า มีประเพณีนี้แห่งเดียวในโลก เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดลำพูน โดยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อสืบสานวัฒนธรรม

ประเพณีแห่แห่หลวงของอำเภอบ้านโฮ่ง ให้เป็นประเพณีประจำของอำเภอบ้านโฮ่ง ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ ร่วมกันอนุรักษ์ และสืบสานประเพณีแห่แห่หลวงอำเภอบ้านโฮ่งสืบต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับคำขวัญของ อำเภอบ้านโฮ่งที่ว่า “ถ้าหลวงงดงาม ลือนามหอมกระเทียม ลำไยรสเยี่ยม พระเจ้าเสเลียมหวานเลิศล้ำ น้ำตงงามแท้ แห่หลวงงามตา บูชาพระเจ้าตนหลวง บวงสรวงพระบาทสามยอด” คำว่า “แห่” เป็นภาษา พื้นบ้านล้านนาไทย คล้ายกับคำว่า “แคว” ในพจนานุกรม หมายถึงที่นั่งหรือนอน มัดทำด้วยฟากหรือไม้ ใผ่ซี่ ๆ ถักติดกัน โดยแควมีลักษณะเป็นไม้มัดกำ ทำมาจากไม้ใผ่จักเป็นซี่ๆหรือไม้ย้อยอื่นที่แห้งสามารถ ติดไฟได้ง่าย นำมามัดเป็นการรวมกันใหญ่กว่ากำมือเล็กน้อย ยาวไม่เกิน 1 เมตร หรือให้พอดีกับการถือ ประโยชน์ในการใช้สอยไม้แคว เนื่องจากคนล้านนาสมัยโบราณไม่มีตะเกียงหรือไฟฉายใช้กัน จึงใช้ไม้แควจุด ไฟให้สว่างเพื่อส่องทางเดินในเวลาค่ำคืน เหมือนได้ไฟหรือคบเพลิง เมื่อยามเทศกาลลอยกระทงในเดือนยี่ เป็งก็จะใช้ไม้แควจุดไฟถวายเป็นพุทธบูชา ในสมัยล้านนาโบราณ ชาวบ้านได้กำหนดให้มีพิธีการ แห่แห่ไป ถวายพระสงฆ์ในวัดแล้วจุดถวายเป็นพุทธบูชา ในวันยี่เป็งหรือวันเพ็ญเดือนสิบสอง อันเป็นพิธีหนึ่งในวัด ลอยกระทงกล่าวคือ ในตอนเช้าตรู่ของวันยี่เป็ง วัดทุกวัดจะมีการเทศน์มหาชาติ ตอนสายจะมีการทำบุญ ตักบาตรและในตอนกลางคืน ชาวบ้านจะจัดทำต้นแคว โดยจะช่วยกัน ประดับตกแต่งด้วยโคมไฟหรือสิ่ง ต่างๆอย่างสวยงามแล้วตั้งชบวนแห่กันไปถวายพระสงฆ์ในวัดที่ตนศรัทธา ต่อจากนั้นก็จุดไฟที่ต้นแควให้ ลูกสว่างไสวไปทั่วบริเวณวัด เพื่อเป็นพุทธบูชาแล้ว จึงไปลอยกระทงเพื่อบูชาพระแม่คงคาและปล่อย เคาระห์กรรมต่างๆ ให้ล่องลอยไปตามแม่น้ำ เมื่อกาลเวลาล่วงเลยมายาวนานประเพณีการจุดไม้แควก็ได้ ถูกสืบลือไปในหลายที่หลายแห่ง เพราะได้มีการนำเอาธูปเทียนหรือประทีปมาจุดแทน เนื่องจากหาซื้อ ได้ง่ายและสะดวกกว่า แต่ชาวอำเภอบ้านโฮ่งได้เล็งเห็นความสำคัญจึงยังคงมีการสืบสาน และอนุรักษ์ ประเพณีการจุดแควเอาไว้อย่างต่อเนื่องไม่ให้สูญหายไป ซึ่งกล่าวกันว่า ในอดีตกาล วัดดงฤๅษี ซึ่งเป็นวัดที่ เก่าแก่ของ อ.บ้านโฮ่ง มีฤๅษีสองตนมาบำเพ็ญพรตอยู่ จึงมีความเชื่อกันว่า นอกจากจะจุดแควเพื่อเป็น พุทธบูชาแล้ว ยังจุดเพื่อบูชาพระฤๅษีอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประเพณีแห่แห่หลวง มีประวัติความเป็น มาอันทรงคุณค่า ทั้งด้านสังคมและด้านจิตใจ โดยตามคติทางพระพุทธศาสนามีการจุดถวายเป็นพุทธ บูชาด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของสังคม ที่แสดงออกใน แ่งของความรัก ความสามัคคี และความเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจกันรักษา ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและ ประเพณีอันดีงาม ให้เป็นที่ปรากฏและคงอยู่คู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ตามปกติงานบุญประเพณีจะมีการเลี้ยงเหล้า ทั้งในงานบุญที่จัดโดยชาวบ้านเองเจ้าภาพก็จะ จัดหาเหล้ามาเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน หากเป็นงานบุญประเพณีที่จัดโดยชุมชนหรือหน่วยงาน ก็จะมีการ

จำหน่ายเหล่า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่างๆ ในทุกงานประเพณี และมักจะมีเหตุทะเลาะวิวาท และอุบัติเหตุมาเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากวัยรุ่นที่มาเที่ยวงานจะมากันเป็นกลุ่ม และมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เมื่อกระทบกระทั่งกันเพียงเล็กน้อยก็จะเกิดการทะเลาะวิวาทกันเป็นอันตรายต่อผู้ร่วมงานเป็นอย่างยิ่ง ทั้งระเบิด อุบัติเหตุ ทำให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยเหตุนี้ โครงการแก้หลวงปลอดเหล้าจึงเกิดขึ้น วัตถุประสงค์หลักนอกจากการรณรงค์เพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้ว อีกเป้าหมายหนึ่งก็คือ การพยายามคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของงานประเพณีไทย ประเพณีแท้แก้หลวงถือว่าเป็นงานบุญประเพณีที่ยิ่งใหญ่ เป็นประเพณีที่บริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นด้วยใจอันเป็นกุศล เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ขณะเดียวกันก็ต้องการจะลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ ที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โครงการแก้หลวงปลอดเหล้า เป็นโครงการร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 โดยมีศูนย์ประสานความร่วมมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเหล้า บุหรี่และอุบัติเหตุ จังหวัดลำพูน เครือข่ายเด็กและเยาวชนอำเภอบ้านโฮ่งส่วนหนึ่งร่วมมือกับคนต้นแบบเลิกเหล้าตลอดชีวิต รณรงค์ประชาสัมพันธ์ การจัดงานประเพณีไร้แอลกอฮอล์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากอำเภอบ้านโฮ่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอบ้านโฮ่ง อย่างไรก็ตาม การรณรงค์งดดื่มเหล้าในประเพณีแก้หลวงได้มีมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 3 ปี และในปี 2557 โครงการแก้หลวงปลอดเหล้าอำเภอบ้านโฮ่ง ได้รับมอบโล่เชิดชูเป็นหนึ่งใน 152 อำเภอทั่วประเทศ สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยเป็นอำเภอต้นแบบ รณรงค์งดเหล้า ลดปัจจัยเสี่ยง ลดอบายมุขสร้างสุขให้สังคม พร้อมเคร่งกฎหมาย ป้องกันเยาวชนไม่ให้สู่วงจรการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เนื่องจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำพาเยาวชนสู่วงจรการเสพยาเสพติด ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของประเพณีแท้แก้หลวงที่เป็นประเพณียิ่งใหญ่หนึ่งเดียวของล้านนาและหนึ่งเดียวในโลกที่คนในชุมชนยังคงร่วมกันอนุรักษ์ไว้ให้เป็นประเพณีที่บริสุทธิ์อย่างแท้จริงด้วยการรณรงค์ให้เป็นงานบุญประเพณีปลอดเหล้าซึ่งเป็นสิ่งที่สมควรศึกษาและนำไปเผยแพร่อย่างยิ่ง

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่ได้รับมอบโล่เชิดชูเป็นหนึ่งใน 152 อำเภอทั่วประเทศในการรณรงค์งดเหล้า

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตการศึกษาในเชิงประเด็นวิจัย

ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่

1. บริบทของการจัดประเพณีแห่หลวง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน
2. ความเป็นมา/การริเริ่มโครงการแห่หลวงปลอดเหล้าอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน
3. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ มาตรการ และกิจกรรมการณรงค์ การประชาสัมพันธ์
4. กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแห่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ระดับพื้นที่
5. ศึกษาจุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมรณรงค์โครงการแห่หลวงปลอดเหล้า
6. ผลของการจัดโครงการแห่หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่

3.2 ขอบเขตการศึกษาด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการแห่หลวงปลอดเหล้าในอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ที่ริเริ่มโครงการแห่หลวงปลอดเหล้า ผู้แทนเครือข่ายเด็กและเยาวชนอำเภอบ้านโฮ้ง คนต้นแบบเลิกเหล้าตลอดชีวิตอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ผู้แทนศูนย์ประสานความร่วมมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดลำพูน เยาวชนและประชาชนที่เข้าร่วมโครงการแห่หลวงปลอดเหล้า

3.3 ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือ อำเภอบ้านโฮ้ง ประกอบด้วย ตำบลบ้านโฮ้ง ตำบลป่าพลู ตำบลเหล่ายาว ตำบลศรีเตี้ย และตำบลหนองปลาสะวาย

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนงานบุญปลอดเหล้าในระดับพื้นที่ไปใช้ขยายผลแก่พื้นที่อื่นๆ

4.2 ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้พัฒนากิจกรรมรณรงค์งดเหล้าให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. นิยามคำศัพท์

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามศัพท์เพื่อนำมาใช้ในการวิจัย ดังนี้

งานบุญ หมายถึง ประเพณีแห่แห่หลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (alcohol beverage) หมายถึง เหล้า สุรา หรือเครื่องดื่มทุกชนิดที่มีส่วนผสมของเอทิลแอลกอฮอล์ และเมื่อบริโภคเข้าไปแล้ว จะออกฤทธิ์ทำให้มีอาการมึนเมา ตามปริมาณส่วนผสมที่แตกต่างกันของเอทิลแอลกอฮอล์

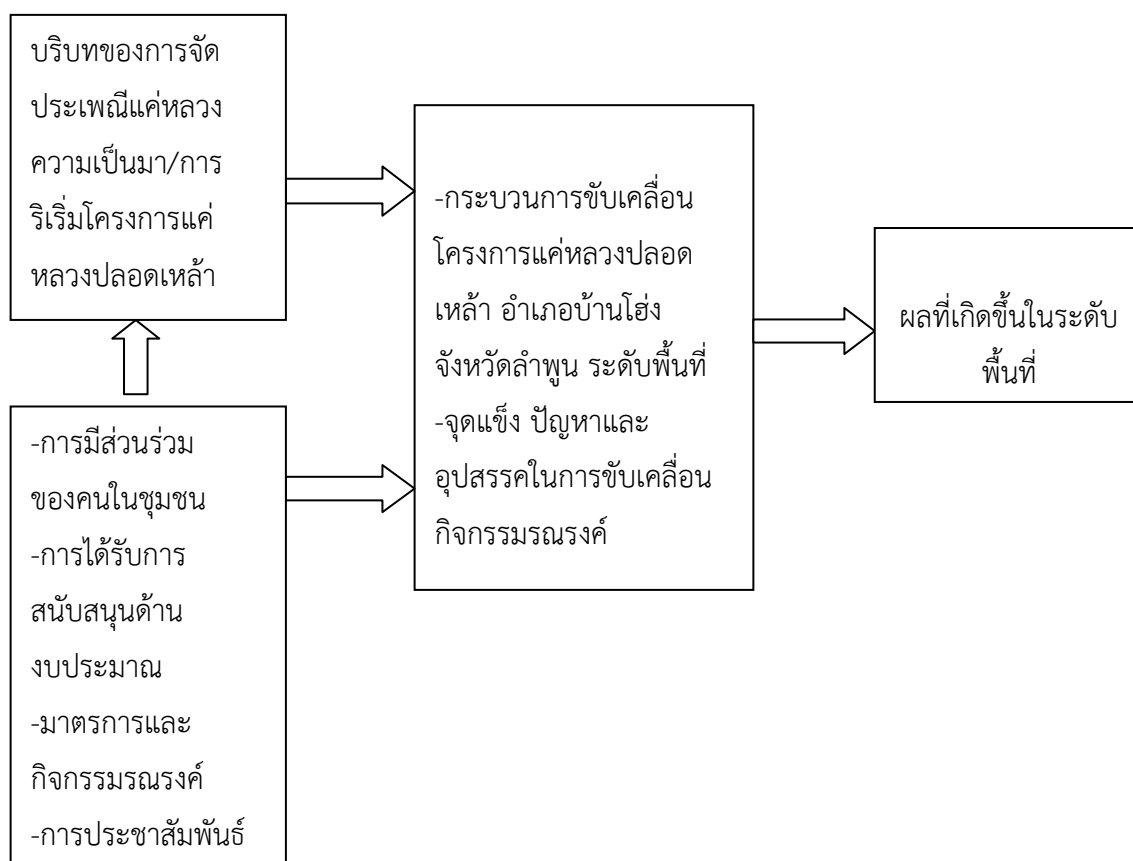
เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ที่อาศัยอยู่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการแห่หลวงปลอดเหล้าของประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

กระบวนการขับเคลื่อน หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการแห่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

กรอบแนวคิด

แนวคิดในการประเมินโครงการ CIPP MODEL ดังนี้

Context บริบทของการจัดประเพณี แห่หลวง อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน

ความเป็นมา/การริเริ่มโครงการแห่หลวงปลอดเหล้าอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน

Input การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ มาตรการและกิจกรรมรณรงค์ การประชาสัมพันธ์

Process กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแห่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน ระดับพื้นที่

จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมรณรงค์

Product ผลของการจัดโครงการแห่หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง งานบุญไร่แอลกอฮอล์ กรณีศึกษางานประเพณีแห่แห่หลวงจังหวัดลำพูนหนึ่งเดียวในโลก คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนงานวิจัยและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. จังหวัดลำพูน วัฒนธรรม ประเพณี
2. ประเพณีแห่แห่หลวง
3. บทบาทของชุมชนในการจัดการกับปัญหาสุรา
4. บทบาทภาครัฐในการจัดการกับปัญหาสุรา
5. แนวคิดการประเมินแบบซิป (CIPP MODEL)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. จังหวัดลำพูน วัฒนธรรม ประเพณี

ลำพูน จังหวัดเล็กๆ ในภาคเหนือที่เรื่องราวของประวัติศาสตร์ไม่ได้เล็กตามพื้นที่ แต่กลับยิ่งใหญ่และเก่าแก่ที่สุดในดินแดนล้านนา จังหวัดลำพูน เดิมชื่อเมืองหริภุญไชย เป็นเมืองโบราณ มีอายุประมาณ 1,343 ปี ตามพงศาวดารโยนกเล่าสืบต่อกันถึงการสร้างเมืองหริภุญไชยโดยฤๅษีวาสุเทพ เป็นผู้เกณฑ์พวกเม็งคบุตร หรือ ชนเชื้อชาติมอญมาสร้างเมืองนี้ขึ้น ในพื้นที่ระหว่างแม่น้ำสองสายคือ แม่น้ำกวงและแม่น้ำปิง เมื่อมาสร้างเสร็จได้ส่งทูตไปเชิญราชธิดากษัตริย์เมืองละโว้พระนาม “จามเทวี” มาเป็นปฐมกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญไชย สืบราชวงศ์กษัตริย์ต่อมาหลายพระองค์ จนกระทั่งถึงสมัยพระยาอัยบาจึงได้เสียการปกครองให้แก่พ่อขุนเม็งรายมหาราช ผู้รวบรวม แคว้นทางเหนือเข้าเป็นอาณาจักรล้านนาเมืองลำพูน ถึงแม้ว่า จะตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนา แต่ก็ได้เป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางศิลปและวัฒนธรรมให้แก่ผู้ที่เข้ามาปกครอง ดังปรากฏหลักฐานทั่วไปในเวียงกุมกาม เชียงใหม่และ

เชียงราย เมืองลำพูนจึงยังคงความสำคัญในทางศิลปะและวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนา จนกระทั่ง สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมืองลำพูนจึงได้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย มีผู้ครองนครสืบต่อกันมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เมื่อเจ้าผู้ครองนครองค์สุดท้ายคือ พลตรีเจ้าจักรคำ ขจรศักดิ์ ถึงแก่พิราลัย เมืองลำพูนจึงเปลี่ยนเป็นจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ปกครอง สืบมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

เขตการปกครอง

จังหวัดลำพูนแบ่งการปกครองแบ่งออกเป็น 8 อำเภอ 51 ตำบล 520 หมู่บ้าน ได้แก่ 1. อำเภอเมืองลำพูน 2. อำเภอแม่ทา 3. อำเภอบ้านโฮ่ง 4. อำเภอเถลี 5. อำเภอทุ่งหัวช้าง 6. อำเภอป่าซาง 7. อำเภอบ้านธิ 8. อำเภอเวียงหนองล่อง

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดลำพูนมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบหุบเขาและ พื้นที่ภูเขาที่มีที่ราบอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดซึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบเชียงใหม่ - ลำพูน หรือที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงกวง ลี้ และแม่ทา ซึ่งเป็นที่ตั้งของ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง และตอนเหนือของอำเภอบ้านโฮ่ง มีความสูงเฉลี่ย 200-400 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตัวเมืองลำพูน มีระดับความสูง 290.29 ม. จากระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพพื้นที่จะลาดสูงขึ้นไปในตอนกลาง ทางทิศ ตะวันออกเฉียงใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ ในเขตอำเภอแม่ทา บริเวณตอนใต้ของอำเภอบ้านโฮ่ง เขตอำเภอทุ่งหัวช้างและเขตอำเภอเถลี มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูง มีระดับความสูงระหว่าง 400 - 800 เมตร ขึ้นไป ระดับความสูงจะลดลง เมื่อเข้าเขตที่ราบในอำเภอเถลีที่ระดับความสูง 400 - 800 เมตร แล้วค่อยๆ ยกตัวสูงขึ้นมาทางทิศใต้ซึ่งเป็นเขตชายแดนติดต่อกับจังหวัดลำปางและจังหวัดตาก ที่ระดับความสูง 600 - 1,000 เมตร จังหวัดลำพูนมีพื้นที่ประมาณ 4,505.882 ตร.กม.

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อ.สารภี อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ อ.เถิน จ.ลำปาง และ อ.สามเงา จ.ตาก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ.ห้างฉัตร อ.สบปราบ อ.เสริมงาม จ.ลำปาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ.ฮอด อ.จอมทอง อ.หางดง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

วัฒนธรรม

ประชาชนชาวจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ชอบทำบุญทำทาน รักสงบและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด ชาวจังหวัดลำพูนมีวัฒนธรรม ประเพณีที่ยึดมั่นและสืบทอดกันมาทุกวันนี้ ได้แก่

1. ภาษา มีภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นชาวลำพูน ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาคำยอง ภาษาลื้อ ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นที่ชนพื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดลำพูนใช้กันอยู่
2. การแต่งกาย เป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนา คือ ผู้ชายจะนุ่งกางเกงสะดอ สวมเสื้อผ้าฝ้าย คาดผ้าขาวม้าที่พุง ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อแขนกระบอก ไ่ว่มมวยทัดดอกไม้
3. การละเล่นดนตรีและขับร้องดนตรีพื้นเมือง ใช้ในการบรรเลงในงานมงคลต่าง ๆ และใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น ระเบียบวาทะ เครื่องดนตรีประกอบด้วย สะล้อ ซอ ซึง ขลุ่ย การกล่าวคำว การร้องจ้อย ซอ ซึ่งเป็นลำนำพื้นบ้านของทางภาคเหนือ
4. การแข่งขันตีกลองหลวง เป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของเมืองลำพูน จะมีการจัดแข่งขันกันในงานทำบุญ ประเพณีต่าง ๆ เช่น ปอยหลวง ปอยน้อย โดยการนำเอากลองไม้ขนาดใหญ่ของแต่ละ วัดหรือ หมู่บ้าน ออกมาประชันจังหวะ ลีลา และเสียงจากการตีกลองหลวง เพื่อให้คณะกรรมการ เป็นผู้ตัดสินถึงความ เป็นหนึ่งในการแข่งขันกลองหลวง

ประเพณี ที่สำคัญของจังหวัดลำพูน ได้แก่

1. ประเพณีกินสลาก (ทำบุญสลากภัตต์) นิยมทำในเดือนสิบสองเหนือ(ประมาณเดือนสิงหาคม) เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้อง พ่อแม่ บุพการีที่ได้ล่วงลับไปแล้ว
2. ประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุหริภุญชัย พระบรมธาตุหริภุญชัย เป็นที่เคารพสักการะ ของผู้คนทั่วไปในจังหวัดลำพูนและจังหวัดใกล้เคียง นิยมทำกันในวันเพ็ญเดือนแปดเหนือ (เดือนพฤษภาคม) หรือที่เรียกว่าเดือนแปดเป็ง

3. ประเพณีสงฆ์น้ำพระเจ้าตนหลวง และประเพณีสงฆ์น้ำพระเจ้าสะเลียมหวาน อ.บ้านโฮ้ง จะทำกันในเดือนเก้า(เดือนมิถุนายน)

4. ประเพณีฟ้อนผีต่าง ๆ จะทำกันในเดือนเมษายน หลังสงกรานต์ เพื่อบวงสรวง ดวงวิญญาณของเจ้านายฝ่ายเหนือ

5. ประเพณีแห่ลูกแก้ว เป็นการแห่เด็กชายที่จะบรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา

6. ประเพณีทำบุญปอย ได้แก่ ปอยหลวง ปอยน้อย ปอยหลวง คือ งานทำบุญฉลองใหญ่หลังจากที่วัดมีการจัดสร้างเสนาสนะภายในวัด เสร็จเรียบร้อย จะทำกันในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม จะมีการตั้งต้นครัวทานที่บ้าน แล้วแห่ไปทำบุญกันที่วัด

7. ประเพณีแห่แค่หลวงช่วงวันยี่เป็งหรือวันลอยกระทงชาว อ.บ้านโฮ้ง มีงานประเพณีแห่แค่หลวงคือ ประเพณีถวายแค่หรือไม้จุดคบไฟแด่พระสงฆ์ ก่อนเริ่มพิธีชาวบ้านจะร่วมกันจักไม้ไผ่เป็นซี่เล็กๆ ยาวราว 1 ม. มัดรวมเป็นกำ แล้วนำไปตกแต่งเป็นต้นแค่อย่างสวยงาม มีความสูงราว 5 ม. จากนั้นจึงนำไปถวายพระสงฆ์สำหรับใช้จุดส่องสว่างในยามค่ำคืน

2. ประเพณีแห่แค่หลวง

อำเภอบ้านโฮ้ง เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ทางภาคเหนือห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามระยะทางถนนพหลโยธินถึงอำเภอบ้านโฮ้ง 689 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดลำพูน ประมาณ 40 กิโลเมตร เดิมเป็นตำบลบ้านโฮ้ง ขึ้นกับอำเภอป่าซาง แยกเป็นกิ่งอำเภอบ้านโฮ้ง เมื่อปี พ.ศ.2460 และได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2499 คำว่า "โฮ้ง" เป็นภาษาพื้นเมือง แปลว่า "ลุ่ม" หรือ "ต่ำ" สถานที่พื้นที่อำเภอมิภูเขาทางทิศใต้ ลาดต่ำในทางทิศเหนือจรดเขตกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง

ประเพณีแห่แค่หลวง เป็นประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดลำพูน โดยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี และเป็นวัฒนธรรมที่ดั่งามในอำเภอบ้านโฮ้ง ซึ่งสอดคล้องกับคำขวัญ ของอำเภอบ้านโฮ้งที่ว่า “ถ้าหลวงงดงาม ลือนามหอมกระเทียม ลำไยรสเยี่ยม พระเจ้าสะเลียมหวานเลิศล้ำ น้ำตงงามแห่ แค่หลวงงามตา บูชาพระเจ้าตนหลวง บวงสรวง พระบาทสามยอด”

แค่หลวงงามตา หมายถึง ประเพณีการแห่แค่หลวง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (อาจจะบอกได้ว่า มีแห่งเดียวในโลก) คำว่า “แค่” เป็นภาษาพื้นบ้านล้านนาไทย (ยังไม่มีการควบกล้ำอักษร) มีลักษณะเป็นไม้มัดก่า ทำมาจากไม้ไผ่จักเป็นซี่ๆ หรือไม้อ่างอื่นๆ ที่สามารถตีไฟได้ง่าย เป็นไม้แห้งๆ นำมามัดเป็นกำรวมกัน ใหญ่กว่ากำมือเล็กน้อยยาวไม่เกิน 1 เมตรหรือให้พอดีกับการถือ (คล้ายกับคำว่า “แคร่” ในพจนานุกรม หมายถึงที่นั่งหรือนอน มัดทำด้วยฟากหรือไม้ไผ่ซี่ๆ ถักติดกัน ฯลฯ)

ประโยชน์ในการใช้สอยไม้แค่ เนื่องจากล้านนาสมัยโบราณไม่มีไฟฉายหรือตะเกียงจึงใช้ไม้แค่จุดไฟให้สว่างเพื่อส่องทางในเวลาค่ำคืนเหมือนได้ไฟหรือคบเพลิง เมื่อยามเทศกาลลอยกระทงในเดือนยี่เป็ง ก็จะใช้ไม้แค่จุดไฟถวายเป็นพุทธบูชา ในสมัยล้านนาโบราณชาวบ้านได้กำหนดให้มีพิธีการ แห่แค่ไปถวายพระสงฆ์ในวัดแล้วจุดถวายเป็นพุทธบูชา ในวันยี่เป็งหรือวันเพ็ญเดือนสิบสอง อันเป็นพิธีหนึ่งในวันลอยกระทงกล่าวคือ ในตอนเช้าตรู่ของวันยี่เป็ง วัดทุกวัดจะมีการเทศน์มหาชาติ ตอนสายจะมีการทำบุญตักบาตรและในตอนกลางคืน ชาวบ้านจะจัดทำต้นแค่ โดยจะช่วยกันประดับตกแต่งด้วยโคมไฟหรือสิ่งต่างๆ อย่างสวยงามแล้วตั้งชบวนแห่กันไปถวายพระสงฆ์ในวัดที่ตนศรัทธา ต่อจากนั้นก็จุดไฟที่ต้นแค่ให้ลุกสว่างไสวไปทั่วบริเวณวัด เพื่อเป็นพุทธบูชาแล้ว จึงไปลอยกระทงเพื่อบูชาพระแม่คงคาและปล่อยเคราะห์กรรมต่างๆ ให้ล่องลอยไปตามแม่น้ำ เมื่อกาลเวลาล่วงเลยมายาวนานประเพณีการจุดไม้แค่ก็ได้ถูกสืบลึกลงไปในหลายที่หลายแห่ง เพราะได้มีการนำเอาธูปเทียนหรือประทีปมาจุดแทน เนื่องจากหาซื้อได้ง่ายและสะดวกกว่า แต่ชาวอำเภอบ้านโฮ่งได้เล็งเห็นความสำคัญจึงยังคงมีการสืบสาน และอนุรักษ์ประเพณีการจุดแค่เอาไว้ อย่างต่อเนื่องไม่ให้อายุหายไป ซึ่งกล่าวกันว่าในอดีตกาล วัดดงฤๅษี ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่ของ อ.บ้านโฮ่ง มีฤๅษีสองตนมาบำเพ็ญพรตอยู่ และความเชื่อกันว่า นอกจากจะจุดแค่เพื่อเป็นพุทธบูชาแล้ว ยังจุดเพื่อบูชาพระฤๅษีอีกด้วย

ในสมัยปัจจุบัน การจุดแค่ในอำเภอบ้านโฮ่ง ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยนิยมคือ มีการจัดเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 ก่อนวันยี่เป็ง 1 วัน ชาวบ้านจะช่วยกันจัดทำต้นแค่ โดยจะประดับตกแต่งให้สวยงามแล้วขอสูมาต้นแค่ แล้วจึงแห่ไปถวายพระสงฆ์ในวัดที่ตนศรัทธา หรือในบางแห่งจะมีการประกวดต้นแค่ด้วย

รูปแบบที่ 2 สภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโฮ่งร่วมกับเทศบาลตำบลบ้านโฮ่งเป็นหลัก องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์การเอกชน หน่วยงานราชการ ต่างๆ องค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานจัดงานประเพณีแห่แค่หลวง ประจำปี โดยมีกิจกรรมการประกวดต้นแค่หลวง (หลวง หมายถึง ใหญ่) ของหมู่บ้าน ตำบล หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชนต่างๆ ซึ่งการประกวดนั้นมีการตัดสินในเรื่องรูปแบบขบวน นางงาม แค่หลวง (ธิดาแค่หลวง) ความคิดสร้างสรรค์ ความสวยงาม ฯลฯ ตลอดจนจัดให้มีการประกวดอื่นๆ เพื่อความบันเทิงและรักษาวัฒนธรรม เช่น ประกวดร้องเพลง กระทงประดิษฐ์ แค่จำลอง เจดีย์ทราย เป็นต้น ประเพณีการแห่แค่หลวงเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า อำเภอบ้านโฮ่งจึงได้จัดงานประเพณีแห่แค่หลวงขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการสืบทอดให้ชนรุ่นหลังต่อไป

3. บทบาทของชุมชนในการจัดการกับปัญหาสุรา

บทเรียน : ชุมชนประสานใจแก้ไขวิกฤติสุรา ตำบลน้ำเกียน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน (สำนักงานวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน : 2555)

ตำบลน้ำเกียนได้ขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนลดปัญหาสุรามายอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2546 ก่อเกิดผลให้ชาวบ้านเริ่มตระหนัก เห็นความสำคัญของการสร้างสุขภาพ ด้วยการ ลดเหล้า เลิก บุหรี่ อย่างกว้างขวาง เกิดมาตรการของสังคมด้านเหล้า บุหรี่ เช่น ห้ามเลี้ยงเหล้า ในงานศพ การแข่งขัน กีฬาทุกระดับปลอดเหล้า-เบียร์ ก่อเกิดผู้นำชุมชนที่เป็นแบบอย่างไม่ดื่ม ไม่สูบ โดยมีเป้าหมายให้ตำบลน้ำเกียน อยู่เย็นเป็นสุข ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา จึงเริ่มมีการรณรงค์ ดำเนินการในระดับครอบครัว โดยการชวนให้ลดรายจ่าย ค่าเหล้า เบียร์ และบุหรี่ จึงเกิดกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องทุกปี คือ งดเหล้าเข้าพรรษา ซึ่งมีผู้เข้าร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ งดเหล้าในวันสำคัญทางศาสนา วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ ขยายผลไปสู่วัดปลอดเหล้า เข้าค่ายฝึพายเรือเทพจอมหมอก ไม่ดื่มเหล้า เป็นต้น

ข้อมูลสำรวจอัตราการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนตำบลน้ำเกียน สำรวจครั้งล่าสุดทำเมื่อปี 2551 พบว่า ยังมีจำนวนผู้ดื่มสุราเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 667 คน คิดเป็นร้อยละ 24 ของประชากรทั้งหมด และมีผู้ติดสุราเรื้อรัง ร้อยละ 5.7 ของผู้ดื่มสุราทั้งหมด ประมาณการรายจ่ายค่าสุรา และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไม่ต่ำกว่า 1 ล้านบาทต่อปี ปัจจัยที่สำคัญคือ ค่านิยมและวัฒนธรรมการดื่มสุรา เบียร์ ที่ถูกสั่งสมมานาน ประกอบกับและยังมีโรงผลิตสุราพื้นบ้าน จำนวน 2 แห่ง

จึงเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้การตีตมสุรา ยังเป็นปัญหาของชุมชนน้ำเกียน แม้จะมีการรณรงค์ ลดปัญหามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ปี พ.ศ. 2551 จึงได้เกิดโครงการชุมชนประสานใจแก้ไขวิกฤติตีตมสุราขึ้น (ระยะที่ 1) โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มงานจิตเวชโรงพยาบาลน่าน เข้ามาร่วมดำเนินการจัด กิจกรรมชุมชนบำบัดโดยกระบวนการค่ายบำบัดสุราในชุมชน จนส่งผลให้เกิดคนต้นแบบ เลิกเหล้า จำนวน 2 ราย และเกิดเป็นนวัตกรรมการบำบัดสุราโดยชุมชน แต่ทั้งนี้การดำเนินการ ในกลุ่มคนที่ตีตมสุราแล้วเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก และมักไม่เห็นผลสำเร็จเท่าใดนัก ปี พ.ศ. 2553 สถานีอนามัยตำบลน้ำเกียน ได้เล็งเห็นความสำคัญของกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงจากการตีตมสุราเป็นประจำ แต่ยังไม่ตีตมสุรา จึงได้ร่วมกับกลุ่มงานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน จัดกิจกรรมรณรงค์สร้างกระแส ลดการตีตมสุรา ด้วยกิจกรรมตรวจสุขภาพ ให้กับกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงจากการตีตมสุราเป็นประจำ โดยมีกลุ่มเป้าหมายสำคัญคือกลุ่ม คนที่ตีตมแบบเสี่ยง และตีตมแบบอันตราย เพื่อเช็การทำงานของตับ และระดับไขมันในเลือด ทั้งนี้กลุ่มคนที่เข้าร่วมโครงการต้องมาด้วยความสมัครใจ จึงมีผู้มาร่วมโครงการแล้วกว่า 70 ราย จากการประเมินผลพบว่า กว่าร้อยละ 60 สามารถเลิกตีตมสุรา และ/หรือ ลดการ ปริมาณการตีตม ลดความถี่-บ่อย ในการตีตมสุราได้อย่างน่าพึงพอใจ จนมีหลายคนที่สามารถ เป็นต้นแบบ และมีศักยภาพพอที่จะขยายผลไปชักชวนคนอื่นๆ ได้ ปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2554 ได้มีแนวทางให้การดำเนินงานโครงการชุมชนประสานใจ แก้ไขวิกฤติตีตมสุรา (ระยะที่สอง) นอกจากจะใช้กระบวนการตรวจสุขภาพการทำงานของตับ แล้ว ได้มีกระบวนการขยายผลของบุคคลที่เลิกเหล้าได้สำเร็จ ไปชักชวนชี้แนะเพื่อนๆ ที่ยังตีตมสุราอยู่เป็นประจำ โดยดำเนินการร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนและ อสม. ต้องติดตาม ดูแล ร่วมด้วยอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

ผลการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ จากปี พ.ศ. 2546 ถึงปัจจุบัน

1. วิธีการกินเหล้าในงานบุญ งานต่างๆ เช่น เกี้ยวข้าว หักข้าวโพด ค่านิยม ในการเลี้ยงเหล้า เปียร์ ลดน้อยลง
2. อุบัติเหตุจากเหล้า ในช่วงเทศกาลต่างๆ ลดน้อยลง
3. มีมาตรการสังคมเรื่องเหล้า ได้แก่ ห้ามเลี้ยงเหล้าและเครื่องตีตมแอลกอฮอล์ในงานศพ งานแข่งขันกีฬาภายในตำบล ไม่ให้มีการตีตมเหล้า หรือเครื่องตีตม แอลกอฮอล์ทุกชนิด

4. เกิดการให้โอกาส โดยมีกิจกรรมในเชิงบวกเพื่อส่งเสริมให้ลดดื่มเหล้า ให้ทุนการศึกษาแก่บุตรผู้ที่เลิกดื่มเหล้าได้ มีการยกย่องให้ใบประกาศเกียรติคุณ

5. เกิดการชักชวนให้ร่วมกัน งดเหล้าวันสำคัญทางศาสนา

6. เกิดผู้นำทำเป็นตัวอย่างก่อน โดยเฉพาะกำนัน นายก อบต. เป็นบุคคล ตัวอย่างที่ไม่ดื่มเลย

7. เกิดบุคคลต้นแบบเลิกเหล้า หลายราย (20 ราย) 8. มีจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการงดเหล้าเข้าพรรษา เพิ่มขึ้นทุกปี (ปี 2547 มีผู้เข้าโครงการ 102 ราย ปี 2548 มีผู้เข้าโครงการ 156 ราย ปี 2549 มีเพิ่มขึ้น เป็น 251 ราย ปี 2551 จำนวน 300 ราย ปี 2552 จำนวน 320 ราย ปี 2553 จำนวน 310 ราย ปี 2554 จำนวน 331 ราย)

4. บทบาทภาครัฐในการจัดการปัญหาสุรา

ปี พ.ศ. 2555 กระทรวงมหาดไทย มีนโยบายลดอบายมุขสร้างสุขให้สังคม โดยร่วมกับประชาคมงดเหล้าจังหวัด และภาคีเครือข่าย ทำกิจกรรมรณรงค์สร้างความเข้าใจ ทำข้อตกลงร่วมของชุมชน รับแจ้งเบาะแส รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายในสถานบริการ ร้านจำหน่ายสุรา และแหล่งอบายมุข จนตระหนักร่วมกันว่า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสี่ยงที่ก่อปัญหาในสังคม และครอบครัว โดยเฉพาะปัญหานักดื่มหน้าใหม่ที่เพิ่มขึ้นถึงปีละกว่า 250,000 คน เครื่องดื่มแอลกอฮอล์สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจมากถึงปีละกว่า 4 แสนล้านบาท รวมทั้งเป็นเหตุของปัญหาอุบัติเหตุ อาญากรรม โดยเฉพาะทำให้เยาวชนต้องมีปัญหาตามมามากมาย เช่น ท้อง แท้ง ติดเอดส์ ติดคุก ฯลฯ พร้อมให้นายอำเภอที่ร่วมโครงการสานต่อเจตนารมณ์ เป็นแบบอย่างที่ดี ขยายจำนวนการรณรงค์ของพื้นที่ในระดับอำเภอ เพื่อลดปัญหาดังกล่าวในสังคม

กระทรวงมหาดไทย ร่วมกับสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดพิธีเชิดชูเกียรติให้แก่ นายอำเภอที่รณรงค์งดเหล้า ลดปัจจัยเสี่ยง ประจำปี 2556-2557 มอบรางวัลเชิดชูเกียรติให้แก่ นายอำเภอที่รณรงค์งดเหล้า ลดปัจจัยเสี่ยง ประจำปี 2556-2557 สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จำนวน 152 อำเภอจากทั่วประเทศที่มีผลงานสนับสนุนการรณรงค์งดเหล้า อาทิ งดเหล้าเข้าพรรษา งานศพปลอดเหล้า งานบุญปลอดเหล้า การเฝ้าระวังบังคับใช้กฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การจัดพิธีเชิดชูเกียรติในครั้งนี้ เพื่อสนับสนุน

ให้เกิดอำเภอดันแบบรณรงค์เด็กล้ำ ลดปัจจัยเสี่ยง ภายใต้ันนโยบายลดอบายมุข-สร้างสุขให้สังคม ของ กระทรวงมหาดไทย และทาง คสช. ก็ให้ความสำคัญเรื่องนี้ ซึ่งมีจุดร่วมสำคัญคือ ป้องกันเยาวชนไม่ให้สู่วงจรการติ่มเครื่องติ่มแอลกอฮอล์ เนื่องจากเครื่องติ่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่ เป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำพาเยาวชนสู่วงจรการเสพยาเสพติด รวมทั้งค้นพบโอกาสและข้อมูลสำคัญที่จะนำเสนอให้แก่ นายอำเภอทั้ง 878 อำเภอทั่วประเทศ ได้เห็นความสำคัญต่อการสร้างอำเภอรณรงค์เด็กล้ำ การสร้างสิ่งแวดล้อมในชุมชนและสังคม และเพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาพะที่ยั่งยืน โดยใช้โอกาสการรณรงค์เด็กล้ำเข้าพรรษา และเทศกาลอื่นๆ ตลอดทั้งปี โครงการความร่วมมือนายอำเภอนักรณรงค์เด็กล้ำกับ ประชาคมงเด็กล้ำ เพื่อหนุนเสริมนโยบายลดอบายมุขสร้างสุขให้สังคม ปี พ.ศ. 2556 ถึง 2557 มี นายอำเภอเข้าร่วมโครงการ จำนวน 131 ท่าน และเมื่อสิ้นสุดโครงการฯ ในปี 2557 มีนายอำเภอเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น จำนวน 152 ท่าน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.3 ของนายอำเภอ 878 ท่านทั่วประเทศ โดย สคส. อยู่ระหว่างประสานกับกรมการปกครองเพื่อขอความร่วมมือให้ 152 อำเภอ เป็นอำเภอนำร่องในการจัดทำโครงการรับสมัครครัวเรือนจัดงานศพและงานบุญปลอดเครื่องติ่มแอลกอฮอล์เพื่อถวายเป็น พุทธบูชาในมงคลโอกาส ครบรอบ 2,600 ปี การตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และถวายเป็น พระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อรณรงค์และสร้างเครือข่ายเจ้าภาพงาน บุญปลอดเด็กล้ำทั่วประเทศ อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน เป็นอำเภอหนึ่งที่ได้รับมอบโล่เชิดชูเกียรติในครั้งนี้ จากนโยบายแค่หลวงปลอดเด็กล้ำ ซึ่งถือว่าประเพณีแค่หลวงเป็นงานบุญประเพณีที่ยิ่งใหญ่ ศูนย์ ประสานความร่วมมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กล้ำ บุหรี่ และอุบัติเหตุ จังหวัดลำพูน ร่วมกับ เครือข่ายเด็กและเยาวชนอำเภอบ้านไธสง ร่วมกิจกรรมประเพณีแท้แค่หลวงอำเภอบ้านไธสง รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ การจัดงานประเพณีไร้แอลกอฮอล์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก อำเภอบ้านไธสง และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอบ้านไธสงจัดงานประเพณีแท้แค่หลวงไร้แอลกอฮอล์ ได้รับความสนใจจากผู้ ที่เข้าร่วมงานประเพณีแท้แค่หลวงอำเภอบ้านไธสงเป็นอย่างมาก

5. แนวคิดการประเมินแบบชิป (CIPP MODEL)

การประเมินเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งในวงจรการวางแผนและการบริหารคุณภาพซึ่งจะ เริ่มจากการวางแผนโครงการ การปฏิบัติตามแผนโครงการ การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการ ดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาแผนงาน/โครงการที่เป็นระบบและต่อเนื่อง การประเมินแบ่งได้

หลายประเภท ตามแต่จะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่ง เช่น แบ่งโดยยึดจุดมุ่งหมายของการประเมิน ยึดหลักในการประเมิน ลำดับเวลาในการประเมิน เป็นต้น

รูปแบบการประเมินจะเป็นกรอบหรือแนวความคิดที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการหรือรายการประเมิน การจะใช้รูปแบบการประเมินใดจึงอยู่ที่จุดเน้นและจุดมุ่งหมายของการประเมินซึ่งโดยทั่วไปนิยมแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังว่าเกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลัก โดย ดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler) ครอนบาค (Cronbach) เคริกแพตทริก (Kirkpatrick) เป็นต้น

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgemental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าของโครงการนั้นๆ เช่น รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake) สคริฟเว่น (Scriven) โพรวัส (Provus) เป็นต้น

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่างๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง เช่น รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) อัลคิน (Alkin) เป็นต้น

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model คำว่า “รูปแบบ” หรือแบบจำลอง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Model” ซึ่งหมายถึง วิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิแผนผังฯลฯ เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย และสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีระบบ (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี:2542) แนวคิดและโมเดลการ ประเมินแบบชิป หรือ “CIPP Model” ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เป็นโมเดลที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบันแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม เน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมิน กับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศ ให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำเสนอผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณีทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมิน

ประเด็นการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model สตีฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ประเภท ตามอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของ “CIPP Model” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการเพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้อง ดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียง ของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์เวลา ฯลฯ รวมทั้ง เทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการโดยมีการบันทึกไว้เป็น หลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย(Weakness) ของนโยบาย/ แผนงาน/โครงการซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมาตรฐานที่ กำหนดไว้รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบเลิกขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการแต่การประเมินผล แบบนี้มีได้ให้ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดการประเมินแบบชิป (CIPP MODEL) มาใช้ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตามธรรม จินากุล และคณะ (2551) ศึกษาสถานภาพการดื่มเหล้าในการจัดงานชุมชน พบว่าชุมชนนิยมจัดงานในช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว การเลี้ยงเหล้าในงานที่จัดในชุมชนยังมีอยู่อย่างสืบเนื่องในเชิงวัฒนธรรม เหตุผลของการเลี้ยงเหล้าคือทำตามเพื่อนบ้านและเกรงว่า จะเลี้ยงญาติพี่น้องที่มาช่วยงานไม่ดี ปัญหาที่เกิดจากการเลี้ยงเหล้าในงานส่วนใหญ่คือ ทะเลาะวิวาท วิธีคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีผล

โดยตรงต่อแบบแผนการเลี้ยงและตีหม้อในงานเลี้ยงชุมชน เงื่อนไขที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมของการเลี้ยงและตีหม้อในการจัดงานในชุมชนคือ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและ บริบทของชุมชนเกี่ยวกับการเลี้ยงเหล้าในงานชุมชนในเชิงบวกและเชิงลบ โดยมีกระบวนการขับเคลื่อน กิจกรรมโดยเฉพาะเวทีแห่งการเรียนรู้เรื่องการเลี้ยงเหล้าในงานจะช่วยเป็นตัวกระตุ้นให้กระบวนการ เปลี่ยนผ่านเร็วขึ้น

สาาคิต ปัญญาธิง (2554) ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคส่วนในการจัดงานศพปลอดเหล้า จ.ชัยภูมิ โดยเริ่ม จากการประชุมชี้แจง การทำประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นอย่างอิสระและเปิดกว้าง ขอมติและตั้งกติกา ร่วมกันในแต่ละหมู่บ้าน กำหนดบทบาทหน้าที่แต่ละคนในชุมชนและแนวทางการ ดำเนินงานร่วมกันอย่างชัดเจน คือ 1) อสม.ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์โครงการและรับสมัครครอบครัวที่ สนใจเข้าร่วมโครงการ มีคณะกรรมการ ดำเนินงานทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ชี้แจงทำความเข้าใจให้กับแขก ที่มาร่วมในงานศพ และร่วมเป็นเจ้าภาพสวด อภิธรรม 2) พระมีบทบาทด้านพิธีกรรม มีการเทศเกี่ยวกับ การลด ละ เลิก การตีหม้อในงานศพ 3) องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนเงินทุน กองทุน หลักประกันสุขภาพตำบลสนับสนุนน้ำหรือเครื่องตีหม้อไพร และ ป้ายประชาสัมพันธ์และรณรงค์งด เหล้าในงานศพผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือสามารถลดค่าใช้จ่ายเครื่องตีหม้อแอลกอฮอล์ ได้กว่า 250,000 บาท ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ร้อยละ 94.7 เห็นว่าเป็นโครงการที่เกิดประโยชน์ ร้อยละ 86.4 เห็นว่าเป็น โครงการที่ดีและพร้อมสนับสนุนโครงการ และมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับมากถึงมากที่สุด ร้อยละ 90.5 ดังนั้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ควรมีมาตรการทางสังคม องค์ความรู้ทางด้านพิธีกรรมที่ สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และควรพัฒนารูปแบบการจัดงานศพที่สอดคล้องกับ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทย ตลอดถึงศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆในการจัดงานอย่างครบถ้วน และเปรียบเทียบให้ เห็นประโยชน์ที่ได้รับอย่างชัดเจน

ศุนย์วิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2554) ศึกษาความคิดเห็นต่อการงดตีหม้อ เครื่องตีหม้อแอลกอฮอล์และโครงการงดเหล้าเข้าพรรษา พบว่า ตัวอย่างได้ระบุประโยชน์ของการงดตีหม้อ เครื่องตีหม้อแอลกอฮอล์คือ ทำให้ร่างกายแข็งแรง/ไม่เสียสุขภาพ/ไม่ป่วย ไม่สบาย รองลงมาคือ ไม่ สิ้นเปลือง/ประหยัดค่าใช้จ่าย/ทำให้มีเงินเหลือเก็บ นอกจากนี้ ตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีแนวโน้มเห็นด้วย กับ “โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา” และเห็นด้วยว่าในระยะเวลา 3 เดือน สามารถทำให้ประเทศไทยลด ปริมาณการตีหม้อและจำนวนคนที่ตีหม้อเครื่องตีหม้อแอลกอฮอล์ลงได้ นอกจากนี้เกินครึ่งหนึ่งยังเห็นว่าโครงการนี้

มีส่วนกระตุ้นในระดับปานกลางที่ให้ประชาชนลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากนี้ ตัวอย่างได้ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการงดเหล้าเข้าพรรษาที่มีต่อตัวเองมากที่สุดคือ ทำให้ ร่างกายแข็งแรง/ไม่เสียสุขภาพ ส่วนประโยชน์ต่อครอบครัวมากที่สุด คือ ไม่สิ้นเปลือง/ประหยัดค่าใช้จ่าย และประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคมมากที่สุดคือ ลดความรุนแรง/ไม่ทะเลาะกับคนในชุมชน ตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ในกรณีที่ถูกชวนพ่อแม่เลิก สามารถช่วยได้ค่อนข้างมาก-มากในการงดเหล้า และกิจกรรมที่ ทำทดแทน หากเลิกดื่มแล้วคือ อยู่กับครอบครัว

พิริธ บุนยรัตพันธุ์ และคณะ (2555) ศึกษาผลกระทบทางสังคมและจัดทำข้อเสนอแนะเชิง นโยบายการลดผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์สุราในระยะ 5 ปี ข้างหน้า ผลการศึกษาในด้าน ผลกระทบทางสังคม พบว่า การดื่มสุราทำให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ มากมาย ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม รวมถึงผู้คนรอบข้างอย่างมากมาย การดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนเป็น ปัญหาที่นับวันจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นและนำไปสู่ปัญหาอื่นหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ ในทางลบ หรือสร้างความเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างมาก ด้าน การดำเนินการเพื่อลดหรือควบคุมการบริโภคสุรายังเป็นหน้าที่หลักของหน่วยงานสาธารณสุขและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานรณรงค์ป้องกันการดื่มสุรา ในระดับนโยบายของจังหวัดโดย คณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังไม่มีแผนการดำเนินงานที่ ชัดเจนในกลุ่มเยาวชน แม้ว่าจังหวัดพิษณุโลกจะมีนโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเพื่อยับยั้งปัญหา การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภายใต้โครงการ “พิษณุโลกเมืองสุขภาพดีปลอดบุหรี่และเหล้า” แต่ โครงการดังกล่าวเป็นกลยุทธ์เพื่อการรณรงค์การควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวงกว้าง เนื่องจากแผนงานส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร่วมกับสำนักงาน เครือข่ายองค์กรงดเหล้าเป็นหลักทำให้ขาดการบูรณาการการทำงานและขาดบุคลากรจากหน่วยงานอื่นๆ ที่จะร่วมดำเนินการขับเคลื่อนโครงการให้เกิดการรับรู้ในเชิงนโยบายสาธารณะในการดำเนินงานที่ผ่านมานั้นอาศัยความร่วมมือกับภาคประชาชนใน 9 อำเภอโดยผ่านผู้ประสานงานแต่ละอำเภอเพื่อขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์โครงการดังกล่าวร่วมกับแกนนำในพื้นที่เพื่อรณรงค์และควบคุมการบริโภคสุราและเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายโดยเน้นกลุ่มเยาวชนและแกนนำในชุมชน เป็นหลักโดยเน้นการควบคุมและป้องกันให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริโภคสุราและเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ของเยาวชนในต่างอำเภอ หรือชนบทเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีการควบคุม รณรงค์และป้องกัน จนทำให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคสุราอย่างไม่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมอย่างมากมาย

สุภาพร อาญาเมือง และอมร สุวรรณนิมิต (2556) ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนในการแก้ไขปัญหาการดื่มสุราในชุมชนชนบท จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุราคือ วัยรุ่นนยกพวกตีกันในงานบุญ ชุมชนไม่ยอมมีมหรสพ แนวทางแก้ไขปัญหาการดื่มสุราของชุมชนมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน โดยพ่อ แม่ ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนยึดหลักปฏิบัติ ทำดีให้ลูกเห็น งดเหล้าเข้าพรรษา เลิกเหล้าเพื่อลูก ผู้นำหมู่บ้านไม่ดื่มเหล้า เชิดชูคนดีที่ไม่ดื่มเหล้า นำวิถีชีวิตชุมชนแบบเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มาใช้ในการจัดงานศพปลอดเหล้า

กิตติยา จุลวัฒน์ทะกะ (2557) ศึกษารูปแบบการดำเนินงานจังหวัดปลอดเหล้า และพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายจังหวัดปลอดเหล้า จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า มีวิธีการในการขับเคลื่อนงาน ดังนี้ 1. จัดทำแผนขับเคลื่อนนโยบายของจังหวัดสกลนครในลักษณะวาระสำคัญเร่งด่วนของจังหวัด 2. สร้างสัมพันธภาพการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่าย สร้างปฏิญญาร่วมกัน โดยจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) 3 .การประชาสัมพันธ์โครงการทุกช่องทางเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในพื้นที่จริง 4. การจัดกิจกรรมเชิดชูชื่นชมแก่บุคคล องค์กรหมู่บ้าน อำเภอที่สามารถดำเนินการจนสัมฤทธิ์ผลได้ดี 5. เยี่ยมประเมินรับรองความสำเร็จ โดยผู้แทนเครือข่ายในจังหวัด และผู้แทนจากหน่วยงานระดับประเทศ ร่วมเยี่ยมชื่นชม และสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดขวัญกำลังใจด้วยการมอบรางวัล ประกาศเกียรติคุณ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกต

1. พื้นที่ ประชากร ขนาดตัวอย่าง และการเลือกตัวอย่าง

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือ อำเภอบ้านไธสง ประกอบด้วย 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านไธสง ตำบลป่าพลู ตำบลเหล่ายาว ตำบลศรีเตี้ย และตำบลหนองปลาสะวาย

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ ((Snowball Sampling)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

1. ผู้ที่ริเริ่มโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า ได้แก่ นายอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน ระหว่างปี พ.ศ.2555-2558 จำนวน 3 คน
2. ผู้แทนเครือข่ายเด็กและเยาวชนอำเภอบ้านไธสง จำนวน 8-10 คน
3. คนต้นแบบเลิกเหล้าตลอดชีวิตอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน
4. ผู้แทนศูนย์ประสานความร่วมมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเหล้า บุหรี่ และอุบัติเหตุ จังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน
5. ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า 5 ตำบล ตำบลละ 8-10 คน

โดยผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละประเด็น มีดังนี้

1. การศึกษากระบวนการขับเคลื่อนนโยบายโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านไธสงจังหวัดลำพูน ที่ได้รับมอบโล่เชิดชูเป็นหนึ่งใน 152 อำเภอทั่วประเทศในการรณรงค์งดเหล้า

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ริเริ่มโครงการแค่หลวงปลอดเหล้า ได้แก่ นายอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
นายอำเภอต้นแบบการรณรงค์เหล้าที่ปฏิบัติหน้าที่ระหว่างปี พ.ศ. 2555-2557

แนวคำถามการสัมภาษณ์

- บริบทของการจัดประเพณี แค่หลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ความเป็นมา/การริเริ่มโครงการแค่หลวงปลอดเหล้าอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ มาตรการและ
กิจกรรม การณรงค์ การประชาสัมพันธ์
- กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแค่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ระดับพื้นที่ จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมรณรงค์
- ผลของการจัดโครงการแค่หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่

กลุ่มที่ 2 นายอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนที่ปฏิบัติหน้าที่ระหว่างปี พ.ศ. 2557-2559 จำนวน
2 คน

แนวคำถามในการสัมภาษณ์

- ความต่อเนื่องของโครงการแค่หลวงปลอดเหล้าอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ มาตรการและ
กิจกรรม การณรงค์ การประชาสัมพันธ์
- กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแค่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ระดับพื้นที่
- จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมรณรงค์
- ผลของการจัดโครงการแค่หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่

กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วย

1. คนต้นแบบเลิกเหล้าตลอดชีวิตอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนที่เข้าร่วมโครงการปลอดเหล้า
จำนวน 5 คน

2. ผู้แทนศูนย์ประสานความร่วมมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเหล่า บูหรี และอุบัติเหตุ จังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน

3. ผู้แทนเครือข่ายเด็กและเยาวชนอำเภอบ้านโฮ้ง (ร่วมรณรงค์) จำนวน 8-10 คน

แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

- ความเป็นมา/การริเริ่มโครงการแก้หลวงปลอดเหล้าอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ มาตรการและกิจกรรมรณรงค์ การประชาสัมพันธ์
- การดำเนินงานโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ระดับพื้นที่
- จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมรณรงค์
- ผลของการจัดโครงการแก้หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่

กลุ่มที่ 4 ประกอบด้วย

ประชาชนที่เข้าร่วมงานประเพณีแห่แก้หลวง 5 ตำบล ตำบลละ 8-10 คน

แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

- บรรยากาศของงานประเพณีแห่แก้หลวงที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์งดเหล้า
- การรับรู้มาตรการและกิจกรรมการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์โครงการ
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
- ผลของโครงการแก้หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่

2. เครื่องมือ/แบบเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นเครื่องมือที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่

1. แนวคำถามการสัมภาษณ์
2. แนวคำถามการจัดสนทนากลุ่ม
3. แบบบันทึกการสังเกต

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยประสานกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation)
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview - IDI)
3. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion - FGD)
4. การรวบรวมข้อมูลเอกสาร (documentary search)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

- จัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม
- กำหนดประเด็นหลัก หาข้อความที่มีความหมายสอดคล้องกับประเด็นหลัก
- จัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นหลักและประเด็นย่อย
- เปรียบเทียบข้อมูลจากแต่ละกลุ่ม เชื่อมโยงข้อมูลที่สัมพันธ์กันให้มีความหมาย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง งานบุญไร่แอลกอฮอล์ กรณีศึกษางานประเพณีแห่แห่หลวงจังหวัดลำพูนหนึ่งเดียวในโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนที่ได้รับมอบโล่เชิดชูเป็นหนึ่งใน 152 อำเภอทั่วประเทศในการรณรงค์งดเหล้าโดยศึกษาถึงบริบทของการจัดงานประเพณีแห่แห่หลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ความเป็นมา/การริเริ่มโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนระดับพื้นที่ จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมรณรงค์โครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า ผลของการจัดโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้

1. บริบทของการจัดงานประเพณีแห่แห่หลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ประเพณีแห่แห่หลวงได้รับการอนุรักษ์และสืบสาน ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอบ้านโฮ่ง และจังหวัดลำพูนมาช้านาน สมัยก่อนชาวบ้านได้กำหนดให้มีพิธีการแห่แห่ไปถวายพระสงฆ์ในวัดแล้วจุดถวายเป็นพุทธบูชาในวันยี่เป็งหรือวันเพ็ญเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นพิธีหนึ่งในวันลอยกระทง โดยในตอนเช้าตรู่ของวันยี่เป็ง วัดทุกวัดจะมีการเทศน์มหาชาติ ตอนสายจะมีการทำบุญตักบาตรและในตอนกลางคืนชาวบ้านจะจัดทำต้นแค โดยจะช่วยกันประดับตกแต่งต้นแคด้วยโคมไฟหรือสิ่งต่างๆ อย่างสวยงามแล้วตั้งขบวนแห่กันไปถวายพระสงฆ์ในวัดที่ตนศรัทธา ต่อจากนั้นก็จุดไฟที่ต้นแคให้ลุกสว่างไสวไปทั่วบริเวณวัด เพื่อเป็นพุทธบูชาแล้ว จึงไปลอยกระทงเพื่อบูชาพระแม่คงคาและปล่อยเคราะห์กรรมต่างๆ ให้ล่องลอยไปตามแม่น้ำ บางวัดก็จะจัดให้มีการประกวดต้นแคด้วย (สัมภาษณ์วัฒนธรรมอำเภอบ้านโฮ่ง : 6 ตุลาคม 2559)

“การแห่แคในประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีโบราณของชาวล้านนา แต่ปัจจุบันเหลืออยู่น้อยแห่งมาก แทบจะไม่มี หรืออาจเรียกชื่อต่างกันไป แต่ที่ลำพูน มีที่บ้านโง้งที่ยังรักษา ประเพณีแบบดั้งเดิมไว้ได้”

ในระยะ 10 กว่าปีมานี้สภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโง้งร่วมกับที่ทำการปกครองอำเภอบ้านโง้งเทศบาลตำบลบ้านโง้ง องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์การเอกชน หน่วยงานราชการต่างๆ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้ร่วมกันจัดงานประเพณีแห่แคหลวงของอำเภอบ้านโง้งขึ้นเป็นประจำทุกปี เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญของประเพณีแห่แคหลวง ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันทรงคุณค่า ทั้งด้านสังคมและด้านจิตใจ เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าควรแก่การสืบทอดให้ชนรุ่นหลัง โดยตามคติทางพระพุทธศาสนามีการจุดถวายเป็นพุทธบูชาด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของสังคม ที่แสดงออกในแง่ของความรัก ความสามัคคี และความเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจกัน รักษาถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม ให้เป็นที่ปรากฏและคงอยู่คู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยมีกิจกรรมการประกวดต้นแคหลวง (หลวง หมายถึง ใหญ่) ของหมู่บ้าน ตำบล หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชนต่างๆ ซึ่งการประกวดนั้นมีการตัดสินในเรื่องรูปแบบขบวน นางงามแคหลวง (ธิดาแคหลวง) ความคิดสร้างสรรค์ ความสวยงาม ฯลฯ ตลอดจนจัดให้มีการประกวดอื่นๆ เพื่อความบันเทิงและรักษาวัฒนธรรม เช่น ประกวดร้องเพลง กะบอกไฟดอก กระทงประดิษฐ์ แคจำลอง เจดีย์ทราย เป็นต้น (สัมภาษณ์ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง, วัฒนธรรมอำเภอบ้านโง้ง : 30 กันยายน 2559 และ 6 ตุลาคม 2559)

“สมัยก่อน ทุกวัดจะมีการจัดงานแห่แคหลวงในงานประเพณีี่เป็งอยู่แล้ว ก็มาคิดกันว่า ทำไมเราไม่รวมการจัดงานแห่แคหลวงให้เป็นหนึ่งเดียวกันของอำเภอบ้านโง้ง เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไม่ให้ประเพณีแห่แคหลวงสูญหายไป ก็เลยมีการจัดงานประเพณีแห่แคหลวงของอำเภอบ้านโง้งขึ้นมา รวม 10 กว่าปีแล้ว”

“คนสมัยก่อนจะมีความเชื่อว่า การนำไม้เล็กๆ มากำรวมกันเพื่อจุดให้เกิดแสงสว่างแก่พระสงฆ์ จะส่งผลดีต่อดวงชะตา ทำให้ชีวิตสว่างไสว ”

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ท่านหนึ่ง ที่ในอดีตเคยบวชมานานหลายพรรษา และมีสมณศักดิ์ เป็นพระ
ชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดลำพูน ได้ให้ความเห็นว่า เหตุใด ประเพณีแห่แค่หลวงจึงยังคงอยู่ในจังหวัดลำพูน

“ประเพณีแห่แค่หลวง เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวล้านนา ที่ประเพณีนี้ยังคงอยู่ได้ในจังหวัด
ลำพูน ส่วนหนึ่งมาจากพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ ที่ให้การสนับสนุน วัดต่างๆ จึงยังคงอนุรักษ์ประเพณีนี้อยู่
ในขณะที่ในจังหวัดอื่นๆ แทบจะสูญหายไปแล้ว”

2. ความเป็นมา/การริเริ่มโครงการแค่หลวงปลอดเหล้าอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ประเพณีแห่แค่หลวงมีมาแต่โบราณกาล เป็นประเพณีของชาวล้านนาในเทศกาลลอยกระทง
หรือประเพณียี่เป็งซึ่งแต่ละวัดจะมีชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันกับพระสงฆ์ จัดประเพณีแห่แค่ขึ้นเป็น
ประจำจนถึงปัจจุบัน และเมื่อ 10 ปีที่แล้ว หน่วยงานต่างๆ ในอำเภอบ้านโฮ่งได้ร่วมกันฟื้นฟูการจัดงาน
ประเพณีแห่แค่หลวงขึ้นมาเป็นการจัดงานประเพณีแห่แค่หลวงประจำอำเภอบ้านโฮ่ง และจัดต่อเนื่องมา
เป็นประจำทุกปี โดยจัดขึ้น ณ ที่ว่าการอำเภอบ้านโฮ่ง และในปี พ.ศ. 2555 นายอำเภอบ้านโฮ่ง และ
เครือข่ายรณรงค์งดเหล้าเห็นว่า ในเมื่อมีการรณรงค์งดเหล้าในงานบุญ งานประเพณีต่างๆ แล้ว ก็ควร
รณรงค์งดเหล้าในงานประเพณีแห่แค่หลวงประจำอำเภอด้วย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดโครงการแค่
หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง

การเริ่มงดเหล้าของประชาชนในอำเภอบ้านโฮ่ง เริ่มต้นมาจากการประชุมหัวหน้าส่วนราชการ
และหน่วยงานต่างๆ ของอำเภอบ้านโฮ่ง ในช่วงปี พ.ศ.2555 มีนายอำเภอบ้านโฮ่งขณะนั้น (นายศุภสิษฐ์
หล้ากอง) เป็นประธาน โดยมีผู้นำชุมชน หัวหน้าส่วนราชการ โรงเรียน คณะสงฆ์ และหน่วยงานต่างๆ
เข้าร่วมประชุม ซึ่งภายหลังการประชุมในวาระอื่นๆ แล้ว ผู้เข้าร่วมประชุมจึงคุยกัน และได้มีหัวหน้า
หน่วยงานราชการหลายๆ หน่วย ทั้งครู สาธารณสุข ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ่ง และผู้นำ
ชุมชน พูดคุยกันถึงผลการศึกษาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายกับวิถีชีวิตของประชาชนซึ่งเป็นงานสำรวจเกี่ยวกับ
รายได้รายจ่ายของสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งที่พบว่า ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคน
ในชนบท คือ มีรายได้พอสมควรที่น่าจะเลี้ยงครอบครัวได้ แต่กลับไม่พอใช้จ่ายทั้งนี้พบว่า การใช้จ่ายของ
ชาวบ้านในชนบทส่วนหนึ่งใช้จ่ายไปกับบอบายมุข รวมถึงความสิ้นเปลืองในการจัดเลี้ยงเหล้าในงานศพ
งานบุญต่างๆ ทุกประเพณี ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตที่ขัดกันกับหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง (สัมภาษณ์ :
นายศุภสิษฐ์ หล้ากอง : พฤศจิกายน 2559)

“สุราเป็นปัญหาตั้งแต่ในอดีต มงคลสูตร 38 ประการ สอนให้รู้จักยับยั้ง สำรวมในการดื่มเสพติดของมีนเมา...สุรา ยังเป็นที่มาของอุบัติเหตุ และทำให้เกิดโรคอีกด้วย”

นายอำเภอบ้านโฮ่งจึงสนับสนุนนโยบายงดเหล้าในงานบุญ งานประเพณี ได้ประกาศเป็นวาระของอำเภอบ้านโฮ่ง และร่วมกันหาแนวทางการรณรงค์ให้ชาวบ้านเลิกเหล้า ทั้งในชีวิตประจำวันและในงานเลี้ยง งานบุญต่างๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นการประหยัดรายจ่าย ลดความสิ้นเปลือง ยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพประชาชนด้วย ซึ่งทุกคนที่พูดคุยกันก็เห็นด้วย และในการประชุมครั้งต่อมาก็มีการบรรจุเรื่องการรณรงค์งดเหล้าไว้เป็นวาระในการประชุม มีการเสนอแนวทางการรณรงค์ต่างๆ เช่น การให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน คอยสอดส่องดูแลการจัดงานบุญของลูกบ้านว่า มีการจัดงานบุญ หรืองานศพใดๆหรือไม่ หากจะมีการเตรียมจัดงานก็ขอให้ผู้ใหญ่บ้านแจ้งกับลูกบ้านเจ้าของงานว่า ขอให้งดการเลี้ยงเหล้าโดยอธิบายถึงเหตุผล ข้อดีให้ลูกบ้านได้เห็นโดยเริ่มจากงานศพปลอดเหล้าก่อน

“อาศัยความร่วมมือจากผู้นำชุมชนทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ ที่เรียกกันว่า พ่อหลวง ซึ่งเป็นที่นับถือของคนในชุมชนเป็นผู้ขอความร่วมมือจากลูกบ้านให้งดการเลี้ยงเหล้าในงานศพที่ส่วนใหญ่จะจัดขึ้นที่บ้าน ปกติจะมีสุราพื้นบ้านวางไว้บนโต๊ะอาหารสำหรับเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาร่วมงาน พ่อหลวงก็จะขอความร่วมมือกับเจ้าภาพมิให้มีการเลี้ยงสุรา”

เมื่อสอบถามว่า ลูกบ้านเชื่อฟังในการขอความร่วมมือหรือไม่ พ่อหลวงวินัยกล่าวว่า

“เจ้าภาพส่วนใหญ่ก็ทยอยให้ความร่วมมือ แต่ในส่วนของแขกที่มาร่วมงานที่มีความเคยชินกับการดื่มสุรา ในระยะแรกก็จะมองว่าเจ้าภาพตระหนี่ ประหยัด แต่พอเริ่มทำกันหลายๆ บ้าน แล้วก็มาคุยกัน ทำให้เกิดการเปรียบเทียบรายจ่ายของการจัดงานที่เลี้ยงสุรากับงานที่ไม่เลี้ยงสุราในงานพิธีต่างๆ”

ผู้นำชุมชนเองก็พยายามเน้นย้ำให้เห็นความสิ้นเปลืองจากการเลี้ยงสุราและโรคที่มากับสุรา ชาวบ้านจึงเห็นถึงความประหยัดและประโยชน์ที่ได้รับในด้านสุขภาพมากขึ้นและผู้นำชุมชนเองก็ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกบ้าน โดยนายอำเภอจะติดตามสอบถามความคืบหน้าต่างๆ ของการรณรงค์งดเหล้าจากผู้นำชุมชน หากพบว่า หมู่บ้านใดยังมีการเลี้ยงเหล้า ผู้ใหญ่บ้านหมูนั่นก็จะถูกตำหนิและถูกเร่งให้รณรงค์ให้ชาวบ้านเลิกเหล้า สำหรับตัวนายอำเภอเองเมื่อลงพื้นที่ก็จะตักเตือนชาวบ้านเรื่องการดื่มเหล้า ซึ่งในระยะแรกทั้งนายอำเภอ และผู้นำชุมชน รวมถึงเครือข่ายรณรงค์งดเหล้าเองก็ถูกชาวบ้านคัดค้าน

บ้าง ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาและการเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างที่ดีให้ชาวบ้าน ชาวบ้านก็จะเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการงดเหล้ามากขึ้น (สัมภาษณ์ปลัดอาวุโสอำเภอบ้านโฮ้ง, การสนทนากลุ่มคนต้นแบบเลิกเหล้า, การสนทนากลุ่มคณะผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้ง : 6-7 ตุลาคม 2559)

“เวลาประชุมทุกครั้ง นายอำเภอ ท่านก็จะถามพ่อหลวงว่า เป็นยังไง ชาวบ้านยังมีการเลี้ยงเหล้าในงานศพ งานบุญอยู่หรือไม่ ถ้าผลไม่น่าพอใจ พ่อหลวงก็จะถูกตำหนิ”

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2556 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เห็นความสำคัญต่อการสร้างอำเภอรณรงค์งดเหล้า การสร้างสิ่งแวดล้อมในชุมชนและสังคม เพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาพที่ยั่งยืน โดยใช้โอกาสการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา และเทศกาลอื่นๆ ตลอดทั้งปี ได้จัดทำโครงการความร่วมมือนายอำเภอนักรณรงค์งดเหล้ากับประชาคมงดเหล้า เพื่อหนุนเสริมนโยบายลดอบายมุขสร้างสุขให้สังคม ทำให้ผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าอำเภอบ้านโฮ้ง ได้เข้าพบและหารือกับนายอำเภอ ขณะนั้นว่า การรณรงค์งดเหล้าในอำเภอบ้านโฮ้งดำเนินการไปได้อย่างดี ดังนั้นประเพณีแห่แค่หลวง อำเภอบ้านโฮ้งน่าจะสามารรถเป็นต้นแบบงานบุญประเพณีที่ปลอดเหล้าได้ จึงส่งชื่ออำเภอบ้านโฮ้งเข้าร่วมเป็นอำเภอต้นแบบรณรงค์งดเหล้า โดยมีนายอำเภอเข้าร่วมโครงการซึ่งมีเป้าหมายเพื่อรณรงค์และสร้างเครือข่ายเจ้าภาพงานบุญปลอดเหล้า และผลการพิจารณาอำเภอบ้านโฮ้งได้รับคัดเลือกเป็นอำเภอต้นแบบรณรงค์งดเหล้า จึงได้รับมอบโล่เชิดชูเป็นหนึ่งใน 152 อำเภอทั่วประเทศในการรณรงค์งดเหล้า (สัมภาษณ์ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง, ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้ง : 29-30 กันยายน 2559)

“เราเห็นแล้วว่า บ้านโฮ้งทำงานรณรงค์งดเหล้าไปได้เยอะแล้ว แล้วก็ถามนายอำเภอว่า จะรณรงค์อย่างจริงจังจริงใจหรือไม่ นายอำเภอท่านตอบว่า ใช่ เลยเสนอชื่ออำเภอไปร่วมเป็นอำเภอรณรงค์งดเหล้า”

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์นายอำเภอ กล่าวว่าไม่ทราบมาก่อนว่าจะได้รับโล่ เนื่องจากได้ดำเนินการรณรงค์งดเหล้ามาระยะหนึ่งก่อนที่จะมีการสนับสนุนของกระทรวงมหาดไทยและหมู่บ้านศีลห้าแล้ว

“ไม่ทราบมาก่อนว่าจะได้รับโล่เชิดชู มาร์คคือ มีหนังสือแจ้งมาให้ไปรับโล่”

ความต่อเนื่องของโครงการแก้หลวงปลอดเหล้าอำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน

การจัดงานประเพณีแก้หลวงมีการจัดต่อเนื่องมากกว่า 10 ปี แต่การรณรงค์แก้หลวงในงานประเพณีแก้หลวง ได้เริ่มมีการรณรงค์อย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2559 ก็ยังมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะเปลี่ยนนายอำเภอมาแล้ว 3-4 ท่านก็ตาม เนื่องจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านสามารถขับเคลื่อนการรณรงค์แก้หลวงได้เอง ชาวบ้านให้ความร่วมมือมาโดยตลอดโดยอาศัยหน่วยงานราชการเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ทั้งนี้ปลัดอำเภอฝ่ายปกครองอำเภอบ้านโองซึ่งปฏิบัติหน้าที่ที่อำเภอบ้านโองมาเป็นระยะเวลายาวนาน และเป็นผู้ที่ร่วมกันสนับสนุนนโยบายงดเหล้าในงานประเพณีแก้หลวงกับนายอำเภอทุกท่านที่หมุนเวียนมารับตำแหน่ง ตั้งแต่เริ่มต้นก็ยังคงให้การสนับสนุนในการรณรงค์ตลอดอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นแม้จะเปลี่ยนนายอำเภอซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองก็ไม่ได้ส่งผลต่อการรณรงค์มากนัก (สัมภาษณ์ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง, ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโอง : 29-30 กันยายน 2559)

“นายอำเภอท่านมาอยู่แค่หนึ่งปี ก็ย้ายหรือเกษียณ แต่เราก็ยังคงนโยบายงดเหล้าในงานประเพณีแก้หลวงไว้ทุกปี นายอำเภอแต่ละท่านที่ย้ายมาก็สนับสนุนนโยบายงดเหล้าทุกท่าน”

บรรยากาศของงานประเพณีแก้หลวงกับการรณรงค์งดเหล้า

โดยปกติการจัดงานประเพณี โดยเฉพาะงานรื่นเริงย่อมหนีไม่พ้นการดื่มเหล้า จากการสัมภาษณ์เยาวชนและประชาชนถึงบรรยากาศงานประเพณีแก้หลวงที่มีมาก่อนการรณรงค์งดเหล้าพบว่า งานประเพณีแก้หลวงจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ส่วนใหญ่ในแต่ละปีจัดงาน 2 คืน เริ่มตั้งแต่ช่วงบ่าย ส่วนกิจกรรมการแสดงบนเวทีจะมีในช่วงค่ำ การประกวดแก้ของหน่วยงานต่างๆ ทั้งโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล ขบวนแก้หลวง การแข่งขันทำอาหาร เช่น ส้มตำ มีร้านค้ายาขายอาหารของใช้ ของพื้นเมือง รวมทั้งร้านค้าเหล้า เบียร์ที่มีอยู่หลายร้าน เป็นที่นิยมของทั้งผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่และวัยรุ่นชายหญิงสามารถซื้อมาดื่มได้ภายในงาน และส่วนใหญ่จะมีการชกต่อยกัน ตีกันในงานเป็นประจำ พ่อ แม่ ผู้ปกครองเองก็ไม่อยากจะให้ลูกหลานไปเที่ยว กลัวว่าจะโดนลูกหลงเวลาที่มีคนเมาการทะเลาะวิวาทกัน (สนทนากลุ่มเยาวชนและประชาชน : 18-21 พฤศจิกายน 2559)

“เมื่อก่อนเวลาจัดงานประเพณีแก้หลวง ไม่อยากให้ลูกไปเที่ยว คนเมาตีกัน ชกต่อยกันเป็นประจำ กลัวเขาจะโดนลูกหลง ต้องคอยห้าม”

“มีตีกันบ่อย ชกกัน คนเมาเหล้าหาเรื่องกัน”

แต่ภายหลังจากที่อำเภอประกาศเป็นเขตห้ามขายเหล้า และห้ามดื่มเหล้าในงานประเพณีแห่แค่หลวง ทำให้ประชาชนที่ไปเที่ยวงานมีความสบายใจมากขึ้น สามารถพาลูกหลานไปเที่ยวกันทั้งครอบครัวได้ การทะเลาะกันในงานลดลงมาก

เมื่อถามกลุ่มเยาวชนและประชาชนช่วงอายุ 40-0 ปี ว่าเห็นการจำหน่ายสุรา เหล้า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานบ้างหรือไม่ ได้รับคำตอบในทางเดียวกัน

“ ไม่มีค่ะ ไม่มีร้านขายเหล้า คนเมาก็ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่ต้องระวังตัวมาก ”

“ ไม่เห็นมีขายนะ ดึ่มาก พาครอบครัวมาเที่ยวงาน ก็ปลอดภัยดี ไม่ต้องกังวล ”

“ ไม่มีใครเอาเข้ามาขายได้ เพราะตำรวจ จนท. อาสาเขามาตรวจอยู่ตรงทางเข้า ”

การรับรู้มาตรการและกิจกรรมการณรงค์ การประชาสัมพันธ์โครงการ

อำเภอบ้านโฮ่ง มีการประชาสัมพันธ์เรื่องการงดเหล้าในงานประเพณีแห่แค่หลวงโดยการใช้ช่องทางการสื่อสารต่างๆ ทั้งตัวบุคคล เสียงตามสาย วิทยุชุมชน ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลมากขึ้น จากการสนทนากลุ่มเยาวชนและประชาชน พบว่า รับทราบข่าวสารเป็นอย่างดี ทั้งนี้ส่วนใหญ่รู้เรื่องการรณรงค์งดเหล้าในงานประเพณีแห่แค่หลวงจากการประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย การลงพื้นที่ของตัวบุคคล ได้แก่ ผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ่ง ผู้นำชุมชน เป็นต้น (สนทนากลุ่มเยาวชนและประชาชน : 18-21 พฤศจิกายน 2559)

“ เวลาไปที่อำเภอก็จะมีป้ายรณรงค์งดเหล้า ในป้ายงานประเพณีแค่หลวงติดอยู่ ”

“ ได้ยินจากเสียงตามสายของเทศบาลตำบล เวลาเขาพูดถึงงานแค่หลวง เขาจะบอกว่า งานนี้ไม่มีการขายเหล้า ขายเบียร์ ขอความร่วมมือให้งด ”

ในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของเทศบาลตำบลบ้านโฮ้ง ที่เข้าร่วมเครือข่ายรณรงค์งดเหล้า ก็ช่วยประสานงานในการประชาสัมพันธ์ ทั้งในเวลาทำงานและช่วงที่จัดงานในตอนเย็น ก็จะมาช่วยประชาสัมพันธ์ แจกให้ประชาชนทราบ และขอความร่วมมืองดเหล้าในงานประเพณีแห่แค่หลวง

“ช่วงเวลาทำงานปกติ ก็จะประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของเทศบาลตำบล หลังเลิกงานแล้วก็จะมาช่วยประชาสัมพันธ์ในงานต่อจนงานเลิก”

3. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การจัดงานประเพณีแห่แค่หลวงอำเภอบ้านโฮ้งเป็นการบูรณาการการทำงานที่เด่นชัดมาก ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในอำเภอบ้านโฮ้ง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชน คณะสงฆ์อำเภอบ้านโฮ้ง องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโฮ้ง สาธารณสุขอำเภอ เทศบาลตำบลบ้านโฮ้ง เทศบาลตำบลศรีเตี้ย องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงกานต์ องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาว องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพลู องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาสะวาย เครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือ ศูนย์ประสานความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาเหล้า บุหรี่และอุบัติเหตุจังหวัดลำพูน ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอบ้านโฮ้ง ส่วนราชการ /ภาคเอกชนทุกแห่งในพื้นที่อำเภอบ้านโฮ้ง (สัมภาษณ์ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง, การสนทนากลุ่มผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้ง : 30 กันยายน 2559 และ 7 ตุลาคม 2559)

การจัดงานประเพณีแห่แค่หลวงของอำเภอบ้านโฮ้งแต่เดิม หมุนเวียนกันใช้สถานที่ของหน่วยงานต่างๆ ในการจัดงาน แต่ภายหลังทุกภาคส่วนเห็นพ้องต้องกันว่า ควรใช้สถานที่ของที่ว่าการอำเภอบ้านโฮ้ง จนถึงปัจจุบันการจัดงานจึงจัดขึ้นที่ที่ว่าการอำเภอบ้านโฮ้งเป็นประจำทุกปี โดยมีหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ให้การสนับสนุนงบประมาณ ร่วมกับอำเภอบ้านโฮ้ง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ ต่างก็ช่วยกันสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมจากที่อำเภอมืออยู่

“ครั้งแรกๆ ที่จัดงานประเพณีแห่แค่หลวง ทุกปีก็จะหมุนเวียนกันจัด ต่อมาทุกๆ หน่วยงานก็เห็นว่า ที่ว่าการอำเภอบ้านโฮ้งมีความพร้อมมากที่สุด เลยตกลงกันให้จัดที่อำเภอบ้านโฮ้งตลอดมา”

นอกจากประชาชนจะมาเที่ยวในงานแล้ว ประชาชนยังเข้าร่วมในกิจกรรม ทั้งการประกวด การเข้าแข่งขันทำอาหาร กิจกรรมต่างๆ การให้ความร่วมมือในการมาเป็นฝ่ายเฝ้าระวัง คอยตรวจตรา ผู้จำหน่าย และผู้ต้มเครื่องต้มแอลกอฮอล์ ครูในโรงเรียนต่างๆ ที่เยาวชนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าเข้ามา ร่วมกิจกรรมก็สนับสนุนให้เยาวชนมาร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่

4. กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ระดับพื้นที่

การดำเนินงานโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนระดับพื้นที่ มี เครือข่ายการดำเนินงานที่เข้มแข็ง ทั้งในส่วนของผู้ประสานงานองค์กรเครือข่ายงดเหล้าอำเภอบ้านโฮ้ง โรงพยาบาลบ้านโฮ้ง สาธารณสุขอำเภอบ้านโฮ้ง ฝ่ายปกครอง ผู้นำชุมชน เครือข่ายต้นแบบคนเลิกเหล้า เยาวชนเครือข่ายองค์กรงดเหล้า ประชาชน

ผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้งถือเป็นกำลังสำคัญในการรณรงค์งดเหล้า เนื่องจากเกาะติดกับการรณรงค์ เมื่อถามถึงแรงจูงใจที่มาเป็นแกนนำรณรงค์งดเหล้า มาจากคนใน ครอบครัวดื่มเหล้าอย่างหนัก จึงเป็นแรงผลักดันให้อยากทำงานรณรงค์งดเหล้า ในการทำงานจะมีเยาวชน เข้ามาร่วมรณรงค์ด้วยโดยเยาวชนเหล่านี้มาจากความไว้วางใจของผู้ปกครองและครู ที่เห็นความตั้งใจใน การทำงานเพื่อคนบ้านโฮ้งของผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้ง ผู้ปกครองและครูจึง สนับสนุนให้เยาวชนมาร่วมในการช่วยรณรงค์งดเหล้าด้วย ทุกครั้งที่มีกิจกรรมต่างๆ ทั้งในอำเภอบ้านโฮ้ง และในจังหวัดอื่น เช่น เชียงใหม่ ก็จะอนุญาตให้เยาวชนเหล่านี้ ไปร่วมกิจกรรมด้วยเสมอ ซึ่งเยาวชนกลุ่ม นี้ให้เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์งดเหล้าต่างๆ กัน (การสนทนากลุ่มเยาวชนเครือข่ายองค์กรงด เหล้าบ้านโฮ้ง : 5 พฤศจิกายน 2559)

“อยากมาเรียนรู้ ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม”

“พ่อกินเหล้า เลยอยากมาช่วยทำกิจกรรมงดเหล้า พ่อจะได้เห็นแล้วเลิกกินบ้าง ”

“แรกๆ มากับเพื่อนที่โรงเรียน แล้วก็เลยมาตลอด”

เมื่อถามว่า ทำอะไรบ้างในการณรงค์ในงานประเพณีแค่หลวงปลอดเหล้า เยาวชนกลุ่มนี้ให้คำตอบว่า

“มาช่วย จัดชุมนุมรณรงค์”

“แต่งตัวเป็นมาสคอต เจ้าจุกครับ คอยเดินรณรงค์”

“แจกแผ่นพับ แจกแผ่นความรู้เกี่ยวกับโทษของเหล้าค่ะ”

“เป็นหน่วยเฝ้าระวัง เดินดูคนที่กินเหล้าในงาน หรือพวกแอบขายเหล้า”

ถ้าพบคนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานจะทำอย่างไร

“ถ้าเห็นเขาไม่เมามาก ก็จะเข้าไปบอกว่า ขอให้งดดื่ม งานนี้ปลอดเหล้า แต่ถ้าไปเจอแบบเมาแล้ว ท่าทางไม่ดีก็จะไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยของงานมาช่วยจัดการ”

หน่วยงานสาธารณสุขโดยสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.)บ้านโฮ่ง โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง ที่ประกอบด้วยพยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลบ้านโฮ่ง สาธารณสุขอำเภอบ้านโฮ่ง ได้เข้ามาทำงานร่วมกัน โดยเริ่มจากการพบปะกันกับกลุ่มรณรงค์งดเหล้าในเวทีประชุม สัมมนาต่างๆ ที่หน่วยงานราชการและหน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น ซึ่งในการทำงานของ สสอ.บ้านโฮ่ง ระยะเวลามุ่งเน้นเรื่องการป้องกันปัญหาเสพติด บุหรี่ แต่กลุ่มเป้าหมายเดียวกันโดยเริ่มรณรงค์กับแกนนำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการ ร้านขายของชำในหมู่บ้าน เมื่อพบกับหลายๆ ครั้ง และทราบว่ามีแนวทางเดียวกันจึงได้มาร่วมกันทำงานรณรงค์งดเหล้า และบุหรี่ ในการลงพื้นที่รณรงค์ก็จะพ่วงไปด้วยกัน ซึ่งในส่วนการรณรงค์งดเหล้าจะให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของการดื่มแอลกอฮอล์ ผลต่อสุขภาพ ผลต่อรายจ่ายครัวเรือน ความผิดทางกฎหมายในการดื่มสุราในสถานที่ต่างๆ ที่ชาวบ้านยังขาดความรู้ และหากพบว่า มีผู้ต้องการเลิกเหล้าก็จะประสานส่งต่อไปโรงพยาบาลบ้านโฮ่ง ซึ่งจะมีพยาบาลวิชาชีพ หน่วยเวชกรรมสังคม เป็นผู้ดำเนินการให้ผู้ที่ประสงค์จะเลิกเหล้าเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง จนจบโปรแกรมการบำบัด และสามารถเลิกเหล้าได้ สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างปกติ

เครือข่ายต้นแบบคนเลิกเหล้าบางคนเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดี ของเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ เมื่อถามเยาวชนว่า รู้จักลุง....ที่แกเคยติดเหล้าและปัจจุบันเลิกเหล้าได้แล้วหรือไม่ เยาวชนกลุ่มนี้กล่าวว่า

“รู้จักครับ ....เมินละกินเหล้าหนักมาก ตั้งแต่หนุ่ม เมินขนาดนอนกลางถนน ไม่รู้เรื่อง...ตอนนี้

หากเป็นการลงพื้นที่ในส่วนร้านจำหน่ายเหล้าในชุมชนก็มีเป้าหมายคือ ขอให้เลิกจำหน่าย ซึ่งในระยะแรกจะขอเอาป้ายรณรงค์งดเหล้าไปติดที่ร้านก่อน และจะบอกกล่าวในเรื่องกฎหมายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น การห้ามขายให้แก่เด็ก การห้ามขายตามเวลาที่กำหนด (การสนทนากลุ่มคณะผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้ง : 6-7 ตุลาคม 2559)

“เริ่มจากร้านขายของชำในละแวกหมู่บ้านต่างๆ ก่อน ขอติดป้ายรณรงค์งดเหล้า แล้วก็แจ้งเรื่องกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้ทราบ ก็พยายามจะให้เลิกขาย ถ้าร้านขายของชำเล็กๆ ในหมู่บ้าน ยังพูดง่าย แต่ร้านจำหน่ายแบบขายส่ง นี้นายมาก เพราะมันเป็นอาชีพของเขา”

ผู้นำชุมชนโดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความสำคัญอย่างมาก ลูกบ้านให้ความเชื่อถือเกรงใจ ยิ่งผู้นำชุมชนทำให้เห็นเป็นตัวอย่างด้วยแล้ว จากการสนทนากลุ่มคนต้นแบบเลิกเหล้า พบว่า คนต้นแบบเลิกเหล้าหลายคนเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านที่ชาวบ้านนับถือ และปัจจุบันสามารถเลิกเหล้าได้อย่างเด็ดขาด

การดำเนินงานโครงการแก้เหล้าปลอดเหล้า เป็นการใช้กลไกของหน่วยงานราชการในการจัดประเพณีแก้เหล้าของอำเภอบ้านโฮ้งมาเป็นตัวขับเคลื่อน โดยมีการดำเนินงานดังนี้

- การประชุมวางแผนการดำเนินงานและกำหนดรูปแบบกิจกรรมต่างๆ
- การแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่างๆ
- การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- การบูรณาการร่วมกันในการจัดกิจกรรม
- การสรุปประเมินผลและรายงานผลการจัดกิจกรรม

ซึ่งการแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่างๆ นั้น ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้งอยู่ในคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และบันทึกภาพ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานให้ทั่วถึง โดยการใช้สื่อทุกประเภทที่ฟังหาได้ เช่น จัดแถลงข่าว จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ สื่อวิทยุ สื่อเสียงตามสายในหมู่บ้าน ตำบลและแผ่นใบปลิวตามหมู่บ้านและบันทึกภาพกิจกรรมต่างๆ ตลอดงาน ซึ่งการทำหน้าที่ในส่วนนี้ ทำ

ให้ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้งได้มีโอกาส รณรงค์การงดเหล้าได้มาก ทำให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการแก้หลวงปลอดเหล้าได้เป็นอย่างดี (สัมภาษณ์ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง, การสนทนากลุ่มผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้ง : 30 กันยายน 2559 และ 7 ตุลาคม 2559)

บทบาทพระสงฆ์กับการงดเหล้าของชาวบ้าน

ในส่วนของคณะสงฆ์บ้านโฮ้ง วัดบ้านโฮ้งหลวง ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชนก็เข้าร่วมรณรงค์งดเหล้าด้วยการห้ามไม่ให้มีการเลี้ยงสุราในบริเวณวัดในการจัดงานศพ และการใช้เทศกาลเข้าพรรษาเป็นตัวนำคือ รณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา และต่อมาจังหวัดลำพูนเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักดำเนินชีวิต ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม และคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามัคคีของประชาชนและเพื่อสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งอำเภอบ้านโฮ้งก็เข้าร่วมโครงการครบทั้ง 62 หมู่บ้าน ทำให้การรณรงค์งดเหล้ามีความเข้มข้นมากขึ้น หากประชาชนเข้ามาทำบุญที่วัด พระสงฆ์ก็จะให้ข้อคิดในการงดดื่มเหล้า

มาตรการและ กิจกรรม การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์

การประชุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีแก้หลวง ในวาระการประชุมประธานจะแจ้งเรื่องขอความร่วมมือในการงดการขายเหล้าในขอบบริเวณที่จัดงานประเพณีแก้หลวง และแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบ การจราจร และเผ่าระวังการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภายในบริเวณงาน ประกอบด้วย ตำรวจ สาธารณสุขอำเภอ กำนันทุกตำบลในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง ปลัดเทศบาลทุกแห่งในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง ประธาน อปพร.ทุก อปท. ในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหา เหล้า บุหรี่ และอุบัติเหตุ จ.ลำพูน ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายความมั่นคงมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การจราจร และเผ่าระวังการจำหน่ายและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ณ จุดที่ตั้งขบวนและในบริเวณงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย(การสัมภาษณ์ปลัดอาวุโสอำเภอบ้านโฮ้ง, ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง, ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ้ง, จนท.ฝ่ายความมั่นคง : 29-30 กันยายน 2559 และ 6-7 ตุลาคม 2559)

ด้านการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนที่มาเที่ยวงานงดการดื่ม และร้านค้างดการจำหน่ายแอลกอฮอล์ในงานประเพณีแห่แค่หลวง จากการเป็นคณะกรรมการประชาสัมพันธ์และบันทึกภาพ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานโดยใช้สื่อทุกประเภท เช่น จัดแถลงข่าว ป้ายประชาสัมพันธ์ สื่อวิทยุ สื่อเสียงตามสายในหมู่บ้าน ตำบล และแผ่นใบปลิวตามหมู่บ้าน ทำให้ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ่ง สามารถสร้างสื่อ โดยสอดแทรกการงดเหล้าในงานประเพณีแห่แค่หลวงไว้ที่สื่อประชาสัมพันธ์ และการออกอากาศกระจายเสียงประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือร้านค้าในการงดขายเหล้า รวมถึงเครือข่ายต้นแบบคนเลิกเหล้า ที่กล้าเปิดเผยตัวตนและกล้าที่จะให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องโทษและความสูญเสียจากการดื่มเหล้า โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเองมาถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น เพื่อไม่ให้ริเริ่มดื่มเหล้า และหากมีผู้ที่ดื่มเหล้าอย่างหนัก คนต้นแบบเลิกเหล้าจะพยายามโน้มน้าวให้เลิกเหล้าเหมือนที่ตนเองสามารถเลิกได้แล้ว (การสนทนากลุ่มคนต้นแบบเลิกเหล้า, การสนทนากลุ่มคณะผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ่ง, เยาวชนเครือข่าย, เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ, พยาบาลวิชาชีพ รพ.บ้านโฮ่ง : 7 ตุลาคม 2559)

นอกจากนั้นในส่วนของการรณรงค์งดเหล้า ได้จัดให้มีการประชุมหัวหน้าส่วนราชการ คนต้นแบบเลิกเหล้า เยาวชน เพื่อวางแผนการประชาสัมพันธ์การจัดงานแค่หลวงปลอดเหล้าของอำเภอบ้านโฮ่ง และเตรียมความพร้อม มีการจัดชุมนุมพิธีการ การบันทึกเสียงขอความร่วมมือประชาสัมพันธ์งดขายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ภายในงาน โดยการอัดเสียงนายอำเภอบ้านโฮ่งและปลัดอาวุโส มาใช้เป็นสื่อในการรณรงค์

“ให้นายอำเภออัดเสียง ขอความร่วมมือชาวบ้านงดเหล้า แล้วเอาไปเปิด เวลาไปรณรงค์ในหมู่บ้าน”

ส่วนการประชาสัมพันธ์ภายในงาน มีการรวมพลทั้ง ตำรวจ จนท.อำเภอ อาสาสมัคร ก่อนที่จะมีการเผ่าระวังทั้งในงาน และจุดตรวจก่อนเข้าบริเวณงาน เพื่อซักซ้อมความเข้าใจ กติกาในการตรวจ เผ่าระวังของทีมงาน

“ทางอำเภอจะจัดชุดเผ่าระวัง คอยตรวจดูแลความเรียบร้อยในงาน แล้วก็จะมีอาสาสมัคร ตำรวจ มาช่วย”

การร่วมขบวนแห่แห่หลวงโดยคนต้นแบบและเยาวชน การใส่คำร้องเนื้อหาในการรณรงค์ด
 เหล้าในเพลงนัดพบแห่หลวง ซึ่งเป็นเพลงประจำงานประเพณีแห่แห่หลวง (สัมภาษณ์ปลัดอำเภออาวุโส
 อำเภอบ้านโฮ่ง, การสนทนากลุ่มคนต้นแบบเลิกเหล้า, การสนทนากลุ่มคณะผู้แทนเครือข่ายองค์กรงด
 เหล้าบ้านโฮ่ง : 6-7 ตุลาคม 2559)

จากการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีแห่
 หลวงปลอดเหล้าจากผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่ม สามารถสรุปกระบวนการขับเคลื่อนโครงการแห่หลวงปลอด
 เหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนที่ได้รับมอบโล่เชิดชูเป็นหนึ่งใน 152 อำเภอทั่วประเทศในการรณรงค์
 งดเหล้า ได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับทราบปัญหาและมีความตระหนักร่วม

เป็นขั้นตอนแรกที่ทำให้ชุมชน ได้รับทราบปัญหาและโทษของการดื่มสุรา และชุมชนเกิดความ
 ตระหนักที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา ทั้งในส่วนองปัญหาเดิมอันได้แก่ การดื่มสุรารงานประเพณีหรืองานบุญ
 ต่างๆ และโทษของสุราที่อาจจะยังไม่เห็นผลในทันทีแต่จะเกิดขึ้นต่อไป หรือความสูญเสียทางเศรษฐกิจ
 จากการจัดเลี้ยงสุราในงานบุญต่างๆ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นความสำคัญของชุมชน และต่อมาจึงชี้ให้เห็นถึง
 ความสำคัญของงานบุญประเพณีแห่แห่หลวงเนื่องจากเป็นงานบุญประเพณีที่เหลืออยู่เพียงหนึ่งเดียวทาง
 ภาคเหนือของไทย

ขั้นที่ 2 การทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนนี้มีความสำคัญเพราะเป็นการให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งในการร่วม
 วางแผน ร่วมเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ และร่วมกันตรวจสอบประเมินผล ในขั้นตอนนี้จะทำ
 ให้เกิดการสร้างเครือข่ายกันในทุกภาคส่วนโดยอัตโนมัติ โดยหน่วยงานภาครัฐเป็นเจ้าภาพหลักในการจัด
 ประชุม ทบทวนปัญหาและเปิดเวทีให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนความ
 คิดเห็นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และทำให้เกิดการบูรณาการความรู้ที่จะนำมาใช้ในการขับเคลื่อน เช่น การ
 บำบัดผู้ติดสุรา การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์งดเหล้าของเยาวชนในสถานศึกษา เป็นต้น

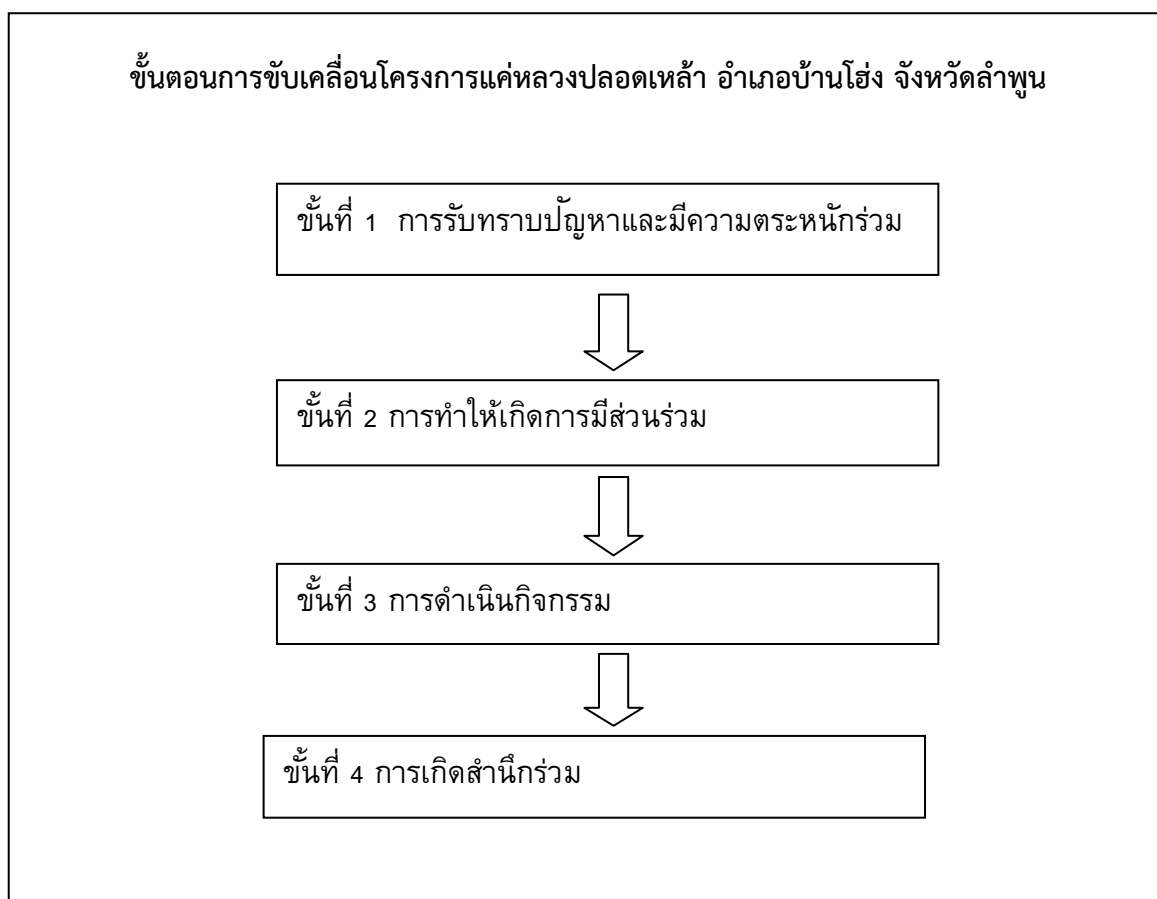
ขั้นที่ 3 การดำเนินกิจกรรม

เป็นการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการทำให้โครงการแห่
 หลวงปลอดเหล้าเกิดผลสำเร็จ เช่น การรณรงค์ของผู้นำชุมชน การเฝ้าระวังของภาคประชาชน การออก
 มาตรการ นโยบายของหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น รวมถึงการประเมินและติดตามผล

ขั้นที่ 4 การเกิดสำนึกร่วม

การเกิดสำนึกร่วม คือการที่คนในชุมชนสามารถในการรวมกลุ่มกัน เพื่อที่จะขับเคลื่อนชุมชนไปในทิศทางที่ต้องการได้ โดยไม่ต้องรอให้บุคคลภายนอกมาชี้แนะ เพราะคนชุมชนมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน และมีองค์ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งการเกิดสำนึกร่วมของชุมชนในอำเภอบ้านโฮ่ง แม้จะมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่เป็นฝ่ายปกครอง แต่คนในชุมชนก็ยังคงรณรงค์คัดค้านต่อไป เนื่องจากมีความตระหนักและจิตสำนึกเป็นทุนเดิมทำให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งงานประเพณีแห่แค່หลวงจนถึงปัจจุบันก็ยังคงเป็นงานบุญปลอดเหล้าตลอดมา

กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแค່หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน แสดงได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ แสดงขั้นตอนการขับเคลื่อนโครงการแค่งหลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

5. จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมรณรงค์โครงการแค่หลวงปลอดเหล้า

การมีเครือข่าย แกนนำ ที่เข้มแข็ง เกาะติด เอาจริงกับเรื่องงดเหล้า ความร่วมมือของฝ่ายปกครองกับแกนนำชุมชน การให้ความร่วมมือของประชาชน ทำให้การรณรงค์ทำได้อย่างยั่งยืน แม้ว่าจะเปลี่ยนนายอำเภอก็ไม่ได้ทำให้การรณรงค์ยุติไป

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการได้รับทุนสนับสนุนจาก สสส. สำหรับใช้ในโครงการแค่หลวงปลอดเหล้าเพียง 1 ปี ในการรณรงค์งดเหล้า และไม่มียกงบประมาณรณรงค์อย่างต่อเนื่อง ทำให้เยาวชนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าไม่สามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากปัจจุบันการรณรงค์งดเหล้าในประเพณีแห่แค่หลวงผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโง้งใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัวและงบประมาณของโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการรณรงค์ เช่น การได้รับสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ สื่อสิ่งพิมพ์จากอำเภอบ้านโง้งที่ใช้ในการจัดงานประเพณีแห่แค่หลวง

ส่วนปัญหาในการดำเนินงานโครงการแค่หลวงปลอดเหล้าในงานประเพณีแห่แค่หลวง เกิดจากประชาชนจากต่างถิ่นที่มาเที่ยวงานประเพณีแห่แค่หลวง บางส่วนไม่เข้าใจกติกาของงานในการงดขาย งดดื่มเหล้า จะนำเหล้า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้ามาดื่มในงานทำให้เกิดการโต้เถียงกันบ้างกับเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เฝ้าระวัง ต้องอาศัยการอธิบาย ทำความเข้าใจ

ข้อสังเกตประการหนึ่งจากการสัมภาษณ์วัฒนธรรมอำเภอบ้านโง้งคือ การที่เด็กและเยาวชนเริ่มดื่มเหล้า นอกจากเป็นการดื่มโดยการชักนำจากเพื่อนหรือดื่มเพราะอยากลองแล้ว ยังมีประเด็นหนึ่งที่ผู้แทนวัฒนธรรมอำเภอกำลังให้ความสนใจว่า ความเชื่อที่มีกันต่อๆ มาทุกช่วงวัยในครอบครัวต่างๆ โดยเฉพาะครอบครัวในชนบทคือ ความเชื่อที่ว่า การดื่มเหล้าช่วยให้เจริญอาหาร สามารถกินข้าวได้มากขึ้น เป็นลักษณะเหมือนการดื่มยาบำรุงกำลังซึ่งเมื่อลูก หลานเห็นพฤติกรรมในการดื่มเหล้าของปู่ ย่า ตา ยายเป็นประจำทุกวัน ก็จะทำตาม แม้ว่าจะเป็นการดื่มเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ก็ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการดื่มเหล้าที่มาจากสถาบันครอบครัว

“การที่ปู่ ย่า ตา ยาย แม้กระทั่ง พ่อ แม่ ดื่มเหล้าขาว เหล้าต้มเอง หรือยาตอง เป็นการปลูกฝังให้เด็กเห็น และมีพฤติกรรมเลียนแบบก็คือ ดื่มบ้างเพราะ พ่อ แม่ บอกว่า ดื่มนวันละจอก วันละนิด ทำให้เจริญอาหาร แต่ก็ดื่มทุกวัน ทำให้เด็กเริ่มคุ้นเคย เริ่มหัดดื่มมาจากครอบครัว”

6. ผลของการจัดโครงการแก้หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่

การจัดโครงการแก้หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่ มีกิจกรรมต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์งดเหล้า ได้แก่ การจัดชุมนุมนิทรรศการ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของเหล้าทั้งในด้านสุขภาพและการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ความรู้ด้านกฎหมายที่ประชาชนควรรู้เกี่ยวกับเหล้าและสุรา โดยมีเยาวชนเครือข่ายรณรงค์งดเหล้าเข้าร่วมเป็นผู้ให้คำแนะนำประจำชุม นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายต้นแบบคนเลิกเหล้า สลับหมุนเวียนกันมาประชุมชุมนุมนิทรรศการเพื่อคอยให้คำแนะนำขึ้นตอน วิธีการแก้ผู้ที่ต้องการเลิกเหล้าอย่างเด็ดขาด ซึ่งจากการสนทนากลุ่มคนต้นแบบเลิกเหล้าถึงความเต็มใจ และการกล้าเปิดเผยตัวตนได้รับคำตอบในแนวทางเดียวกันคือ เกิดความภูมิใจมากกว่าที่สามารถเลิกเหล้าได้อย่างเด็ดขาด ซึ่งการเลิกเหล้านั้นต้องอาศัยความเข้มแข็งของจิตใจเป็นอย่างมาก

ผลจากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ทำให้ประชาชนและทุกภาคส่วนเข้าใจในกฎหมายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงบทลงโทษและความผิดมากขึ้น ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวทั้งสิ้น เช่น ความหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สถานที่หรือบริเวณที่ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุคคลที่ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้ สถานที่หรือบริเวณที่ห้ามดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

ความรู้สึกลดภัยของประชาชนที่มาเที่ยวงาน โดยเฉพาะการมาเที่ยวกันเป็นครอบครัว เป็นการสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ดีให้แก่ทั้งประชาชนในพื้นที่ และประชาชนต่างถิ่นที่มาเที่ยว ส่งเสริมให้ประเพณีเก่าแก่ของล้านนาได้คงอยู่ต่อไป

การดำเนินการของภาครัฐทั้งในฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ตำรวจในการบังคับใช้กฎหมาย

การแต่งตั้งคณะทำงานควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน โดยจัดทำเป็นวาระในการประชุมของอำเภอ

การจัดทำข้อตกลงระหว่างหน่วยงานในการช่วยกันป้องกันไม่ให้มีการซื้อ ขาย ดื่ม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในสถานที่ราชการ

การเฝ้าระวังธุรกิจแอลกอฮอล์ในประเพณีแก้หลวงโดยไม่รับการสนับสนุนจากบริษัทที่ผลิตและจำหน่ายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ มีชุดเฝ้าระวังอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของคนต้นแบบเลิกเหล้า และเยาวชนเครือข่ายรณรงค์งดเหล้า ซึ่งเยาวชนจะสลับกันทำหน้าที่ประจำแนะนำให้ความรู้ในชุมนุมนิทรรศการ และทำหน้าที่เฝ้าระวังโดยการออกเดินตรวจ สังเกตการณ์ ผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงาน หากพบก็

จะเข้าไปพูดคุยขอร้องไห้ด้อมซึ่งจากการสนทนากลุ่มเยาวชนเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า กล่าวว่า การให้เยาวชนไปขอร้องหรือเตือนเรื่องการด้อมเหล้าในงาน ทำให้ผู้ด้อมรู้สึกอายใจได้มากกว่าการให้ผู้ใหญ่ไปเตือนซึ่งอาจจะทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นได้

ประชาชนที่เข้ามาเที่ยวในงานประเพณีแห่แห่หลวงยอมรับและยึดถือปฏิบัติตามกติกาการจัดงานเป็นอย่างดี ทำให้สามารถลดการทะเลาะวิวาท ลดอุบัติเหตุ อันเนื่องมาจากการด้อมเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ได้ นอกจากนี้ยังเกิดแนวคิดการจัดงานบุญประเพณีโดยไม่รับสปอนเซอร์ที่เป็นธุรกิจแอลกอฮอล์ สร้างแบบอย่างในการจัดงานบุญประเพณีปลอดเหล้าให้แก่พื้นที่อื่น (สัมภาษณ์ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง, การสนทนากลุ่มคนต้นแบบเลิกเหล้า, การสนทนากลุ่มคณะผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้า บ้านโฮ่ง : 6-7 ตุลาคม 2559)

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษา งานบุญไร่แอลกอฮอล์ กรณีศึกษางานประเพณีแห่แห่หลวงจังหวัดลำพูนหนึ่งเดียวในโลก เป็นการศึกษาระบบการขับเคลื่อนโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่ได้รับมอบโล่เชิดชูเป็นหนึ่งใน 152 อำเภอทั่วประเทศในการรณรงค์งดเหล้า โดยศึกษาบริบทของการจัดประเพณีแห่แห่หลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ความเป็นมา/การริเริ่มโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ มาตรการและกิจกรรมการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ กระบวนการขับเคลื่อนโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ระดับพื้นที่ จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมรณรงค์โครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า ผลของการจัดโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้าในระดับพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือ อำเภอบ้านโฮ่ง ประกอบด้วย ตำบลบ้านโฮ่ง ตำบลป่าพลู ตำบลเหล่ายาว ตำบลศรีเตี้ย และตำบลหนองปลาสะวาย ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ที่ริเริ่มโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า ผู้แทนเครือข่ายเด็กและเยาวชนอำเภอบ้านโฮ่ง คนต้นแบบเลิกเหล้าตลอดชีวิตอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผู้ประสานงานองค์กรงดเหล้าอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เยาวชนและประชาชนที่เข้าร่วมโครงการแห่แห่หลวงปลอดเหล้า

สรุปผลการศึกษา

ประเพณีแห่แห่หลวงเป็นประเพณีโบราณล้านนาที่ได้รับการอนุรักษ์และสืบสาน ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอบ้านโฮ่ง และจังหวัดลำพูนมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นเพียงแห่งเดียวในล้านนาที่ยังคงมีประเพณีแห่แห่หลวง

การงดเหล้าของประชาชนในอำเภอบ้านโฮ่ง เริ่มมาจากแนวคิดของคณะสงฆ์บ้านโฮ่ง วัดบ้านโฮ่งหลวง ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชน ได้มีการห้ามไม่ให้มีการเลี้ยงสุราในวัดในการจัดงานศพ ประกอบกับการที่จังหวัดลำพูนเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นหลักดำเนินชีวิต ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม และคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยมี

เป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามัคคีของประชาชนและเพื่อสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งอำเภอบ้านโฮ้งก็เข้าร่วมโครงการครบทั้ง 62 หมู่บ้าน รวมถึงนายอำเภอบ้านโฮ้งในขณะนั้น (พ.ศ.2556) ก็ไม่ดื่มสุรา จึงสนับสนุนนโยบายงดเหล้าในงานบุญ งานประเพณีต่างๆ โดยเริ่มจากงานศพ ปลอดเหล้าก่อน โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้นำชุมชนทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ ที่เรียกกันว่า พ่อหลวง ซึ่งเป็นที่นับถือของคนในชุมชนเป็นผู้ขอความร่วมมือจากลูกบ้านให้งดการเลี้ยงเหล้าในงานศพที่ส่วนใหญ่จะจัดขึ้นที่บ้าน ปกติจะมีสุราพื้นบ้านวางไว้นบนโต๊ะสำหรับเลี้ยงอาหารเพื่อนบ้านที่มาร่วมงาน พ่อหลวงก็จะขอความร่วมมือกับเจ้าภาพมิให้มีการเลี้ยงสุรา ซึ่งเจ้าภาพส่วนใหญ่ก็ทยอยให้ความร่วมมือ แต่ในส่วนของแขกที่มาร่วมงานที่มีความเคยชินกับการดื่มสุราในระยะแรกก็จะมองว่าเจ้าภาพตระหนี่ ประหยัด แต่ต่อมาเกิดการเปรียบเทียบรายจ่ายของการจัดงานที่เลี้ยงสุรากับงานที่ไม่เลี้ยงสุราในงานพิธีต่างๆ ชาวบ้านจึงเห็นถึงความประหยัดและประโยชน์ที่ได้รับในด้านสุขภาพมากขึ้น

และในช่วงปี พ.ศ. 2556 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เห็นความสำคัญต่อการสร้างอำเภอธรรมรงค์ดเหล้า การสร้างสิ่งแวดล้อมในชุมชนและสังคม และเพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาพที่ยั่งยืน โดยใช้โอกาสการณรงค้งดเหล้าเข้าพรรษา และเทศกาลอื่นๆ ตลอดทั้งปี ได้จัดทำโครงการความร่วมมือนายอำเภอนักรณรงค้งดเหล้ากับประชาคมงดเหล้า เพื่อหนุนเสริมนโยบายลดอบายมุขสร้างสุขให้สังคม ทำให้ผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าอำเภอบ้านโฮ้ง ได้เข้าพบและหารือกับนายอำเภอขณะนั้น เพื่อส่งชื่ออำเภอบ้านโฮ้งเข้าร่วมเป็นอำเภอต้นแบบรณรงค้งดเหล้า โดยมีนายอำเภอเข้าร่วมโครงการซึ่งมีเป้าหมายเพื่อรณรงค้งและสร้างเครือข่ายเจ้าภาพงานบุญปลอดเหล้า จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดงานประเพณีแค่หลวงปลอดเหล้า

การจัดงานประเพณีแค่หลวงมีการจัดต่อเนื่องมากกว่า 10 ปี แต่การรณรงค้งดเหล้าในงานประเพณีแค่หลวง ได้เริ่มมีการรณรงค้งอย่างจริงจังตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2559 ก็ยังมีการรณรงค้งอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะเปลี่ยนนายอำเภอมาแล้ว 3-4 ท่านก็ตาม เนื่องจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านสามารถขับเคลื่อนการรณรงค้งได้เอง ชาวบ้านให้ความร่วมมือมาโดยตลอดโดยอาศัยหน่วยงานราชการเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ทั้งนี้ปลัดอำเภอฝ่ายปกครองอำเภอบ้านโฮ้งซึ่งปฏิบัติหน้าที่ที่อำเภอบ้านโฮ้งมาโดยตลอด และเป็นผู้ที่ร่วมกันกับนายอำเภอทุกท่านที่หมุนเวียนมาในตำแหน่งได้

สนับสนุนนโยบายดเหล้ามาตั้งแต่เริ่มต้นก็ยังคงให้การสนับสนุนในการรณรงค์ตลอดอย่างต่อเนื่องดังนั้น แม้จะเปลี่ยนนายอำเภอซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองก็ไม่ได้ส่งผลต่อการรณรงค์มากนัก

การดำเนินงานโครงการแก้เหล้าปลอดเหล้า เป็นการใช้กลไกของหน่วยราชการในการจัดงานบุญ ประเพณีแก้เหล้าของอำเภอบ้านโฮ่ง เป็นตัวขับเคลื่อน โดยมีการดำเนินงานดังนี้

- การประชุมวางแผนการดำเนินงานและกำหนดรูปแบบกิจกรรมต่างๆ
- การแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ
- การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- การบูรณาการร่วมกันในการจัดกิจกรรม
- การสรุปประเมินผลและรายงานผลการจัดกิจกรรม

ซึ่งการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ นั้น ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ่งอยู่ใน คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และบันทึกภาพ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานให้ทั่วถึง โดยการใช้สื่อทุก ประเภทที่พึงหาได้ เช่น จัดแถลงข่าว จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ สื่อวิทยุ สื่อเสียงตามสายในหมู่บ้าน ตำบลและแผ่นใบปลิวตามหมู่บ้านและบันทึกภาพกิจกรรมต่างๆ ตลอดงาน ซึ่งการทำหน้าที่ในส่วนนี้ ทำให้ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงดเหล้าบ้านโฮ่ง ได้มีโอกาสรณรงค์การงดเหล้าได้มาก ทำให้เกิดการขับเคลื่อน โครงการแก้เหล้าปลอดเหล้าได้เป็นอย่างดี

การจัดงานประเพณีแก้เหล้าอำเภอบ้านโฮ่ง เป็นการบูรณาการการทำงานที่เด่นชัดมาก ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในอำเภอบ้านโฮ่ง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชน คณะสงฆ์อำเภอบ้านโฮ่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโฮ่ง สาธารณสุขอำเภอ เทศบาลตำบลบ้านโฮ่ง เทศบาลตำบลศรีเตี้ย องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงกานต์ องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาว องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพลู องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาสะวาย เครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือ ศูนย์ประสานความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาเหล้า บุหรี่และ อุบัติเหตุจังหวัดลำพูน ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอบ้านโฮ่ง ส่วนราชการ /ภาคเอกชนทุกแห่งในพื้นที่ อำเภอบ้านโฮ่ง

การประชุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีแก้เหล้า ในวาระการประชุมประธาน จะแจ้งเรื่องขอความร่วมมือในการงดการขายเหล้าในรอบบริเวณที่จัดงานประเพณีแก้เหล้า และแต่งตั้ง

คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบ การจราจร และเผื่อระวางการจำหน่ายเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ภายใน บริเวณงาน ประกอบด้วย ตำรวจ สาธารณสุขอำเภอ กำหนดทุกตำบลในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง ผู้ใหญ่บ้านทุก หมู่บ้านในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง ปลัดเทศบาลทุกแห่งในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทุกแห่งในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง ประธาน อปพร.ทุก อปท. ในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง เจ้าหน้าที่ศูนย์ ประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหา เหล้า บุหรี่ และอุบัติเหตุ จ.ลำพูน ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายความมั่นคงมี หน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การจราจร และเผื่อระวางการ จำหน่ายและตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ ณ จุดที่ตั้งขบวนและในบริเวณงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ด้านการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนที่มาเที่ยวงานงดการตีมี และร้านค้ำงด การจำหน่ายแอลกอฮอล์ในงานประเพณีแห่แค่หลวง จากการเป็นคณะกรรมการประชาสัมพันธ์และ บันทึกรูปภาพ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานโดยการใช้สื่อทุกประเภท เช่น จัดแถลงข่าว ป้ายประชาสัมพันธ์ สื่อวิทยุ สื่อเสียงตามสายในหมู่บ้าน ตำบล และแผ่นใบปลิวตามหมู่บ้าน ทำให้ผู้แทนเครือข่ายองค์กรงด เหล้าบ้านโฮ้ง สามารถสร้างสื่อ โดยสอดแทรกการงดเหล้าในงานประเพณีแห่แค่หลวงไว้ที่สื่อ ประชาสัมพันธ์ และการออกอากาศกระจายเสียงประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือร้านค้าในการงดขายเหล้า รวมถึงเครือข่ายต้นแบบคนเล็กเหล้า ที่กล้าเปิดเผยตัวตนและกล้าที่จะให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องโทษ และความสูญเสียจากการตีมีเหล้า โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเองมาถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น เพื่อไม่ให้ ริเริ่มตีมีเหล้า และหากมีผู้ที่ตีมีเหล้าอย่างหนัก คนต้นแบบเล็กเหล้าจะพยายามโน้มน้าวให้เลิกเหล้า เหมือนที่ตนเองสามารถเลิกได้แล้ว

นอกจากนั้นในส่วนของการรณรงค์งดเหล้า ได้จัดให้มีการประชุมหัวหน้าส่วนราชการ คน ต้นแบบเล็กเหล้า เยาวชน เพื่อวางแผนการประชาสัมพันธ์การจัดงานแค่หลวงปลอดเหล้าของอำเภอบ้าน โฮ้ง และเตรียมความพร้อม มีการจัดชุมนุมพิธีการ การบันทึกเสียงขอความร่วมมือประชาสัมพันธ์งดขาย งดตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ภายในงาน โดยการอัดเสียงนายอำเภอบ้านโฮ้งและปลัดอาวุโส มาใช้เป็น สื่อในการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ภายในงาน มีการรวมพลก่อนที่จะมีการเผื่อระวางภายในงาน การร่วม ขบวนแห่แค่หลวงโดยคนต้นแบบและเยาวชน มีการสอดแทรกคำร้องรณรงค์งดเหล้าในเพลงนัดพบแค่ หลวง ซึ่งเป็นเพลงประจำงานประเพณีแห่แค่หลวง ซึ่งผลของการจัดโครงการแค่หลวงปลอดเหล้าใน ระดับพื้นที่มีการดำเนินการของภาครัฐในการบังคับใช้กฎหมาย และการเผื่อระวางธุรกิจแอลกอฮอล์ใน ประเพณีแห่แค่หลวง โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการควบคุมเครื่องตีมีแอลกอฮอล์อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัด ลำพูน โดยจัดทำเป็นวาระในการประชุมของอำเภอ มีการจัดทำข้อตกลงระหว่างหน่วยงานในการช่วยกัน ป้องกันไม่ให้มีการซื้อ ขาย ตีมี เครื่องตีมีแอลกอฮอล์ในสถานที่ราชการ มีชุดเผื่อระวางอย่างชัดเจน ประชาชนและแกนนำชุมชนเข้าใจและปฏิบัติตามกติกากิจการงานจากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ให้ ความรู้ ทำให้ประชาชนและทุกภาคส่วนเข้าใจในกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องตีมีแอลกอฮอล์และยึดถือปฏิบัติ

เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังเกิดแนวความคิดการจัดงานบุญประเพณีโดยไม่รับสปอนเซอร์ที่เป็นธุรกิจ แอลกอฮอล์ สร้างแบบอย่างในการจัดงานบุญประเพณีปลอดเหล้า ให้แก่พื้นที่อื่นทำให้สามารถลดการ ทะเลาะวิวาท อุบัติเหตุ อันเนื่องมาจากการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ได้

จุดแข็งของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากบุคลากรและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการจัด งานประเพณีแก้หลวงปลอดเหล้าจากหน่วยงานราชการและภาคประชาสังคมทั้งในระดับอำเภอและ ระดับตำบลเป็นอย่างดียิ่งในการให้ข้อมูล ทั้งในรูปแบบการสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม การให้ข้อมูล เชิงเอกสาร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตระหนักของคนในชุมชนถึงผลเสียของการดื่มสุร่าทั้งในเรื่องสุขภาพ เศรษฐกิจ และความปลอดภัยในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ทำให้ประชาชนที่อยู่ในอำเภอบ้านโฮ่งสามารถ ดูแลตนเองในการดำเนินการรณรงค์งดเหล้าโดยไม่ต้องยึดติดกับนโยบายและผู้บริหารของหน่วยงาน ภาครัฐที่สับเปลี่ยนหน้าที่ในการบริหารงานตลอดมา

ข้อจำกัดของการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้เวลาในเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนสิงหาคม ถึงธันวาคม 2559 ซึ่งเป็นการศึกษาในช่วงระยะเวลาที่มีการโยกย้าย สับเปลี่ยนตำแหน่ง รวมถึงการเกษียณอายุ ราชการ ทำให้ต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการติดตามผู้ให้ข้อมูล
2. ในช่วงปีที่เก็บรวบรวมข้อมูลมีการงดการจัดงานรื่นเริง ทำให้การจัดงานประเพณีแก้หลวงแก้ หลวงในงานลอยกระทง ประจำปี พ.ศ.2559 ถูกงดไปด้วย คณะผู้วิจัยจึงไม่เห็นบรรยากาศของการจัด งานในปีนั้น ทำให้เป็นข้อจำกัดของการบรรยายภาพบรรยากาศการจัดงานประเพณีแก้หลวง ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้บริบทของการจัดงานในปีที่ผ่านมาแทน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรนำกระบวนการขับเคลื่อนโครงการแก้หลวงปลอดเหล้า ไปใช้กับพื้นที่ที่มีงานบุญประเพณี ที่สำคัญของประเทศเพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของงานประเพณีและเพื่อเป็นการสืบสานให้งานประเพณี นั้นๆ คงอยู่อย่างยั่งยืนโดยพิจารณาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ด้านพื้นที่ขยายผล

1.1 มีหน่วยงานราชการ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ให้การสนับสนุนในการรณรงค์เด็กล้ำ

1.2 หากเป็นพื้นที่ที่อยู่ในโครงการหมู่บ้านสีลห้า จะทำให้การดำเนินกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ ประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น เนื่องจากประชาชนมีพื้นฐานในการปฏิบัติตนในศีลธรรม

1.3 มีผู้นำชุมชน/แกนนำ ที่มองเห็นโทษของการดื่มหรือการเสพติดสุราเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนในการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการจัดกิจกรรมในงานบุญประเพณี

2.1 ปลูกฝังค่านิยมรักความสนุกสนานแบบไม่พึ่งเหล้าให้แก่เยาวชนผ่านช่องทางสื่อสารต่างๆ ในพื้นที่ให้มากขึ้น

2.2 ใช้กิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมที่ปลอดภัย ให้หลากหลายมากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความสนใจให้แก่เด็กและเยาวชน

2.3 ให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์โดยผ่านทางสถาบันการศึกษา

3. ด้านการบูรณาการการทำงาน

หน่วยงานที่มีการทำงานรณรงค์ในกลุ่มสาระเดียวกัน สามารถดำเนินงานควบคู่ไปด้วยกัน เช่น การรณรงค์งดสูบบุหรี่ หรือสารเสพติด การบำบัดผู้ติดสุรา เป็นต้น จะทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวดเร็ว และใช้ทรัพยากรร่วมกันได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการรณรงค์เด็กล้ำในเชิงสัญลักษณ์โดยการใช้ผู้นำเป็นสื่อในการรณรงค์ เนื่องจากได้ผลดีในด้านจิตวิทยาต่อผู้ได้บังคับบัญชา

2. จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า การเลิกเหล้าได้อย่างเด็ดขาดของเครือข่ายต้นแบบคนเล็กเหล้าในหลายๆ กรณีมาจากคนในครอบครัวโดยเฉพาะความรักและความห่วงใยที่มีต่อลูก การคำนึงถึงอนาคตของครอบครัว ความต้องการเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบทบาทของคนในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สามารถส่งผลต่อการเลิกเหล้าได้ ดังนั้นควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงแรงจูงใจและบทบาทของครอบครัวในการสนับสนุนให้ผู้ติดสุราสามารถเลิกดื่มได้อย่างเด็ดขาด โดยอาจทำการศึกษาจากผู้ที่มาเข้ารับการบำบัด ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ หากนำไปเผยแพร่จะช่วยสร้างความตระหนักให้แก่นักดื่มหน้าใหม่และผู้ติดสุราได้

บรรณานุกรม

- กิตติยา จุลวัฒน์ทะกะ. (2557). รูปแบบการดำเนินงานจังหวัดปลอดเหล้า. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม 2558.
- กลุ่มข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดลำพูน. ประวัติความเป็นมา จังหวัดลำพูน. เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2558. แหล่งที่มา http://www.lamphun.go.th/officialwebsite/2013/?page_id=276
- ตามธรรม จินากุล และคณะ (2551). สถานภาพการดื่มเหล้าในการจัดงานชุมชน. ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. นนทบุรี.
- พีรธร บุญยรัตพันธุ์ และคณะ (2555). โครงการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการลดผลกระทบทางสังคม จากสถานการณ์สุรากับเยาวชนไทยในอนาคต กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2542). การประเมินโครงการแนวคิดและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สาคิด ปัญญาธิง. (2554). การมีส่วนร่วมของภาคส่วนในการจัดงานศพปลอดเหล้า. เข้าถึงเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2558. แหล่งที่มา http://cpho.moph.go.th/wp/?post_type=research
- สุภาพร อาญาเมือง และอมร สุวรรณนิมิต. (2556). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนในการแก้ไขปัญหาการดื่มสุราในชุมชนชนบท จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิช วงศ์ใหญ่. (2547). วิชาการงานแค่หลวง. คณะกรรมการฝ่ายข้อมูล โรงเรียนบ้านโง้งศิลาภรณ์ อำเภอบ้านโง้ง จังหวัดลำพูน.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน กระทรวงวัฒนธรรม. เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2558. แหล่งที่มา <http://province.m-culture.go.th/lamphun/office/kaihong.html>
- สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน. (2555). เรียนรู้จากบทเรียน : ยุทธวิธีดำเนินงานของเครือข่ายเพื่อลดเหล้า บุหรี่ อุบัติเหตุ สารเสพติด.
- ศูนย์วิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (2554). ประเมินผลการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2553 : กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและใน 20 จังหวัดทั่วประเทศ.

ภาคผนวก

